

Anvendelse af Risikotest for ordblindhed

Skolers og kommuners erfaringer

Anvendelse af Risikotest for ordblindhed

1	Resumé	5
----------	---------------	----------

2	Indledning	9
2.1	Formål med undersøgelsen	9
2.2	Om Risikotest for ordblindhed	9
2.3	Undersøgelsens metodiske design	10
2.4	Rapportens opbygning	13

3	Skolers praksis for gennemførelse af Risikotest for ordblindhed	14
3.1	Skolernes testpraksis	14
3.2	Fastsættelse af testtidspunkter	17
3.3	Udvælgelse af elever til test	22
3.4	Understøttelse og kompetenceudvikling af lærere og vejledere	23

4	Anvendelse af Risikotest for ordblindhed i den forebyggende undervisning	25
4.1	Forebyggende indsatser for elever i risiko	25
4.2	Forebyggende indsatser i den almene undervisning	28
4.3	Samarbejdsflader	32
4.4	Ændringer i praksis på baggrund af Risikotest for ordblindhed	34

5	Vurdering af testens grænseværdier	36
5.1	Testens evne til at identificere elever i risiko	36
5.2	Karakteristika hos elever, som ikke identificeres i risikogruppen	44

6	Vejledningens anvendelighed	48
6.1	Vejledningens forståelighed og anvendelighed	48
6.2	Behov for justeringer i vejledningen	51

1 Resumé

En tidlig indsats mod ordblindhed er afgørende for at kunne forebygge og reducere afkodningsvanskeligheder hos elever i grundskolen. Dette er en af grundene til, at det blev obligatorisk at tilbyde Risikotest for ordblindhed¹ fra skoleåret 2022/2023 til elever, der tidligt viser tegn på læsevanskeligheder. Risikotest for ordblindhed er med til allerede i børnehaveklassen og 1. klasse at identificere de elever, der har behov for ekstra støtte i deres læseudvikling. Dermed kan skolerne igangsætte en målrettet indsats over for elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder.

Denne rapport omhandler en undersøgelse af skolers anvendelse af Risikotest for ordblindhed og tilhørende testpraksis. Undersøgelsen er udført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) for Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM). Formålet med undersøgelsen er at danne grundlag for, at BUVM kan videreudvikle testpraksis, fx ved præcisering af den eksisterende vejledning til Risikotest for ordblindhed, igangsættelse af nye vejledningsinitiativer samt en styrkelse af BUVM's rådgivning og vejledning vedrørende testen.

Undersøgelsen har til formål at bidrage til en øget indsigt i følgende:

- Testpraksis i landets kommuner, herunder:
 - Hvilke elever testes, og hvordan udvælges de til test?
 - På hvilke tidspunkter testes eleverne?
- Hvordan anvendes resultaterne af testningen som led i den forebyggende praksis på ordblindområdet?
- Hvordan vurderes testens grænseværdier?
- Hvorvidt der er udviklings- og justeringspotentiale ift. Risikotest for ordblindhed og den tilhørende vejledning?

Undersøgelsen består af en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt dansklærere i indskolingen, læsevejledere og ordblindelærere. Spørgeskemaundersøgelsen suppleres med kvalitative

¹ For læsbarhedens skyld vil vi gennem rapporten også betegne Risikotest for ordblindhed som "risikotesten".

casebesøg i fire kommuner, hvor EVA har interviewet repræsentanter fra den kommunale forvaltning, skoleledere og læsevejledere på kommunens skoler.

Resultater

I det følgende præsenteres hovedresultaterne fra undersøgelsen.

Skolers praksis for gennemførelse af Risikotest for ordblindhed

Undersøgelsen viser, at læsevejledere og ordblindelærere spiller en central rolle i skolernes anvendelse af Risikotest for ordblindhed. På 70 % af skolerne er det disse fagpersoner, der gennemfører testen. I interviews udfoldes det, at dette skyldes deres rutine og specialiserede viden. Størstedelen af børnehaveklasselederne og dansklærerne i 1. klasse deltager ikke i gennemførelsen af testen, men modtager testresultaterne efterfølgende (64 %).

Undersøgelsen peger desuden på, at der er store variationer i, hvilke elever der testes, og hvornår testen gennemføres. På nogle skoler er det læsevejleder og ordblindelærer, som står for at fastsætte tidspunktet for gennemførelse af testen (60 %), men det er også udbredt, at tidspunktet er fastsat af den kommunale forvaltning (30 %). Det er mest udbredt på skolerne at teste alle elever på testtidspunkt 1 (55 %) og dernæst at teste udvalgte elever på testtidspunkt 2 (23 %) og testtidspunkt 3 (14 %). På tværs af alle tre testtidspunkter ser vi, at 55 % tester alle eller udvalgte elever på alle tre testtidspunkter, 26 % tester på to testtidspunkter, og 15 % tester på et af testtidspunkterne.

Det er samarbejdet mellem lærer og læsevejleder eller ordblindelærer, som danner grundlag for udvælgelsen af eleverne til test. Udvalgelsen sker dog også på baggrund af tidligere tests eller screeninger af eleverne kombineret med lærerens og læsevejlederens observationer i klassen.

Anvendelse af testen i den forebyggende undervisning

Testresultaterne bruges både til at planlægge forebyggende undervisning for elever i risiko og til at tilpasse den almene undervisning. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 75 % af lærerne og læsevejlederne i høj eller nogen grad anvender resultaterne fra risikotesten i den forebyggende klasseundervisning. I de kvalitative interviews fortæller læsevejlederne desuden, at deres indsatser uden for almenundervisningen har to formål. De støtter eleverne i risiko, og de hjælper samtidig dansklærerne med at håndtere elevernes udfordringer i almenundervisningen. Læsevejlederne oplever samtidig, at testresultaterne giver et klart billede af, hvad alle elever kan. Resultaterne bruges derfor i tilrettelæggelsen af læseindsatsen i almenundervisningen – uanset om eleverne er i risiko for at udvikle ordblindhed eller ej.

Et tæt samarbejde med forvaltningen kan føre til en mere strategisk indsats lokalt. Det peger læsekonsulenter og læsevejledere på i de kvalitative interviews. De oplever, at et velfungerende samarbejde er essentielt ift. at omsætte testresultaterne til kvalificerede og systematiske undervisningsindsatser, der bidrager til et samlet billede af elevernes udfordringer og progression i løbet af de første skoleår.

Både læsekonsulenter, skoleledere og læsevejledere erfarer, at udførelsen af Risikotest for ordblindhed har betydet, at den tidlige læseindsats er blevet mere systematiseret, mere datainformeret og mere målrettet. Derudover er den generelle opmærksomhed på elever i risiko for ordblindhed blevet øget. Læsevejlederne efterspørger dog en mulighed for at kunne registrere flere oplysninger om elevernes læsekompetencer, der bedre kan afspejle kompleksiteten i børns læseudvikling og understøtte samarbejdet mellem læsevejledere, ordblindelærere og dansklærere samt mellem skole og hjem.

Vurdering af testens grænseværdier

Undersøgelsen peger på, at grænseværdierne er et brugbart redskab til at identificere elever med risiko for afkodningsvanskeligheder. Læsevejledere og ordblindelærere vurderer, at de forskellige trin på de tre testtidspunkter bidrager meningsfuldt til identificeringen af elever i risiko. Samtidig giver de også udtryk for, at der er behov for at supplere testresultaterne med faglige betragtninger og lokale tilpasninger – på nogle testtidspunkter mere end andre.

18 % vurderer, at testtidspunkt 1 kun i nogen eller i mindre grad identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder. Samlet set har en tredjedel af læsevejlederne eller ordblindelærerne haft behov for at justere testens udvælgelseskriterier for at kvalificere risikotestens identifikation af elever i risikogruppen. Her er der flest, der angiver, at de har haft behov for at justere testtidspunkt 1 (63 %). Dette kan hænge sammen med, at jo tidligere man forsøger at vurdere en risiko, jo mindre sikker er vurderingen og dermed også oplevelsen af, om testen identificerer elever i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder.

Undersøgelsen peger desuden på, at elever, der identificeres i risikogruppen, ofte har sammensatte udfordringer. Læsevejlederne og ordblindelærerne angiver, at testen meget ofte eller ofte identificerer elever, hvis afkodningsvanskeligheder skyldes andet end risiko for ordblindhed (18 %), eller elever, som har sammensatte vanskeligheder (27 %).

Vejledningens anvendelighed

Anvendelsen af vejledningen til Risikotest for ordblindhed varierer mellem de forskellige faggrupper. 96 % af ordblindelærerne og læsevejlederne har læst hele eller udvalgte dele af vejledningen, og 85 % af dem har også set instruktionsvideoen. Til sammenligning har en tredjedel af børnehaveklasselederne og dansklærerne i 1. klasse læst vejledningen, og en femtedel har set instruktionsvideoen. Det skyldes formentlig, at det primært er læsevejlederne og ordblindelærerne, der står for at gennemføre risikotesten.

Undersøgelsen peger på, at vejledningen opleves som både nem at forstå og anvendelig af læsevejlederne og ordblindelærerne. Lidt over halvdelen (56 %) af ordblindelærerne og læsevejlederne mener i høj grad, at vejledningen til risikotesten generelt er forståelig og brugervenlig. Det samme gælder for lidt mere end hver fjerde børnehaveklasseleder og dansklærer (28 %). De fleste læsevejledere og ordblindelærere (87 %) mener ikke, at der er behov for at justere vejledningen til risikotesten.

De væsentligste opmærksomhedspunkter

- **Styrkelse af dansklærernes indsigt i og anvendelse af testresultaterne i almenundervisningen.**
Det er en gennemgående erfaring blandt lærere og læsevejledere, at risikotesten bidrager til en øget og brugbar indsigt i den enkelte elevs læsefærdigheder. Undersøgelsen viser dog, at dansklærerne sjældent forholder sig aktivt til testresultaterne, og at indsatser som følge af testresultaterne i den almene undervisning hovedsageligt tilrettelægges og udføres af læsevejlederen. Det kan betyde, at de særlige undervisningsindsatser hviler på et skrøbeligt grundlag, som afhænger af den enkelte skoles ressourcer til læsevejlederområdet. Det giver anledning til at overveje, om skolernes læseindsatser i almenundervisningen kunne styrkes, ved at dansklærerne inddrages mere aktivt i vurderingen af testens resultater samt tilrettelæggelsen af undervisningen som følge af testresultaterne.
- **Sikring af samspillet mellem den fokuserede læseindsats for elever i risiko og almenundervisningen.**
Undersøgelsen peger på, at den forebyggende undervisningsindsats opleves som en god støtte både for elever i risiko og for den samlede elevgruppe. Indsatser rettet mod elever i risiko foregår ofte uden for den almene undervisning og varetages af læsevejlederen. Undervisningsindsatser rettet mod den samlede elevgruppe integreres i almenundervisningen sammen med dansklæreren. Læsevejlederne giver i den forbindelse udtryk for, at arbejdet med eleverne i risiko potentielt kan være en god støtte for dansklæreren i den almene undervisning. Undersøgelsens resultater kan derfor foranledige en opmærksomhed på samspillet mellem de aktiviteter, der foregår uden for almenundervisningen, og de aktiviteter, der foregår som en integreret del af almenundervisningen. Dermed kan både dansklærere og elever i risiko profitere på koblingen mellem disse to typer af indsatser.
- **Kommunale retningslinjer for testpraksis skaber en oplevelse af systematik, og at ordblindeområdet prioriteres**
Overordnet oplever både læsevejledere, læsekonsulenter og skoleledere, at indførslen af Risikotest for ordblindhed har tilført mere systematik i den tidlige identificering af elever i risiko. Samtidig peger undersøgelsen på, at testen har bidraget til et øget fokus på ordblindeområdet i kommunerne og på skolerne. Undersøgelsens kvalitative del indikerer dog, at denne oplevelse er mere fremtrædende i de kommuner, hvor der er fælles kommunale retningslinjer for testpraksis. Samtidig peger undersøgelsen også på, at der opleves en sammenhæng mellem muligheden for tæt sparring med forvaltningsniveauet og den faglige tryghed vedrørende kvaliteten af læseindsatserne ude på skolerne. Disse resultater kan give anledning til at overveje en mere specifik anbefaling af eller vejledning til, hvordan kommunerne strukturerer deres læseindsats og samarbejdet med kommunernes læsevejledere.
- **Der kan være behov for en skærpelse af grænseværdier og regneark**
Spørgeskemaundersøgelsen viser, at flere har haft behov for at justere testproceduren – dette gælder særligt for testtidspunkt 1. Det er eksempelvis antallet af rigtigt læste ord, som læsevejlederne har sat op. Dette begrundes med, at testen ikke fanger alle elever i risiko, hvis ikke der laves denne justering. Det er samtidig et dominerende perspektiv blandt de deltagende læsevejledere og læsekonsulenter, at risikotesten ikke kan stå alene. Testresultaterne skal altid ses i sammenhæng med andre tests eller faglige observationer af eleverne i almenundervisningen. Dette står også i vejledningen til Risikotest for ordblindhed. På baggrund af disse perspektiver supplerer mange læsevejledere derfor testens eget regneark med mere nuancerede skemaer, hvor der er plads til egne notater fra observationer eller andre tests. En gennemgående fortælling er desuden, at man tilføjer en gul kategori som supplement til testens røde og grønne for bedre at kunne følge de elever, som er lige på grænsen til at blive testet i risiko. På baggrund heraf er det værd at kigge nærmere på, om grænseværdierne skal justeres, eller om det tilhørende regneark skal udvikles. På den måde kan det potentielt sikres, at der ikke laves mange forskellige lokale tilpasninger, som gør anvendelsen af testen uens på tværs af skoler og kommuner.

2 Indledning

Denne rapport omhandler en undersøgelse af skolars anvendelse af Risikotest for ordblindhed, herunder skolars testpraksis. EVA har udført undersøgelsen på opdrag af Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM).

2.1 Formål med undersøgelsen

Formålet med undersøgelsen er at danne grundlag for, at BUVM kan videreudvikle testpraksis, fx ved en præcisering af den eksisterende vejledning til Risikotest for ordblindhed, en igangsættelse af nye vejledningsinitiativer samt en styrkelse af BUVM's rådgivning og vejledning vedrørende testen. Risikotest for ordblindhed er papirbaseret, og det er derfor ikke muligt at indsamle data centralt og derigennem følge skolars anvendelse af testen. Undersøgelsen skal derfor konkret bidrage til en øget indsigt i følgende:

- Testpraksis i landets kommuner, herunder:
 - Hvilke elever testes, og hvordan udvælges de til test?
 - På hvilke tidspunkter testes eleverne?
- Hvordan anvendes resultaterne af testningen som led i den forebyggende praksis på ordblindhedsområdet?
- Hvordan vurderes testens grænseværdier?
- Hvorvidt der er udviklings- og justeringspotentiale ift. Risikotest for ordblindhed og den tilhørende vejledning?

2.2 Om Risikotest for ordblindhed

Formålet med Risikotest for ordblindhed er at understøtte en tidlig identifikation af elever med øget risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder, herunder ordblindhed. Testen kan således bidrage til, at skoler kan identificere elever, som har behov for ekstra støtte og opmærksomhed i forbindelse med læseundervisningen.

Risikotest for ordblindhed er udviklet som led i et forskningsprojekt af Anna Steenberg Gellert og Carsten Elbro fra Center for Læseforskning på Københavns Universitet. I forskningsrapporten bag Ordblinderisikotesten (i dag kaldet Risikotest for ordblindhed) beskrives blandt andet beregningerne bag de potentielle grænseværdier for, hvornår et barn vurderes til at være i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder. Disse er herefter fastlagt af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling frem mod offentliggørelsen i 2016. I 2022 blev *Vejledning til Ordblinderisikotesten* ændret til *Vejledning til Risikotest for ordblindhed* og justeret i forbindelse med udførelse af lovkrav om, at elever, der viser tegn på specifikke læsevanskeligheder, skal tilbydes en risikotest for ordblindhed senest på 1. klassetrin (jf. §3b i folkeskoleloven).

Ifølge vejledningen til Risikotest for ordblindhed² er en tidlig indsats mod ordblindhed afgørende, da en målrettet og forstærket støtte kan forebygge og reducere afkodningsvanskeligheder væsentligt. Allerede i indskolingen er det derfor vigtigt at udpege de elever, som har størst behov for ekstra opmærksomhed og støtte i deres læseudvikling. Risikotesten giver en prognose med en vis sikkerhed, men den forudbestemmer ikke elevernes læseudvikling. I vejledningen til risikotesten sammenlignes testen med en vejrudsigt, og den tidlige læseindsats som følge af testen med påklædning efter vejret:

”Ligesom en vejrudsigt kan en risikotest aldrig give en 100 % sikker forudsigelse. På meget kort sigt er det let nok: man kan bare kigge ud af vinduet, så ved man nok også, hvordan vejret vil blive om fem minutter. Men vejrudsigten bliver mindre og mindre sikker, jo længere ud i fremtiden den rækker. Men trods usikkerheden er vejrudsigter stadig brugbare. Når der er udsigt til regn, kan man tage regntøj med. Hvis det skulle klare op, kan man glæde sig over det; hvis ikke, kan man glæde sig over at have husket regntøjet.

UDDRAG FRA BUVM'S VEJLEDNING TIL RISIKOTEST FOR ORDBLINDHED

Hvis en elev trodser en negativ forudsigelse og udvikler sig til en god læser, er det ifølge vejledningen en positiv gevinst. Omvendt, hvis eleven oplever læsevanskeligheder, kan skolen have vished om, at der bliver gjort en særlig indsats for at støtte eleven. I modsætning til eksempelvis vejrudsigter giver risikotesten mulighed for at handle aktivt og forsøge at ændre et negativt forløb gennem målrettet undervisning og støtte.

2.3 Undersøgelsens metodiske design

Undersøgelsesdesignet har til formål at sikre både en bred kvantitativ afdækning af anvendelsen af Risikotest for ordblindhed og en dybdegående kvalitativ indsigt i de enkelte kommuners og skolars erfaringer med testpraksis.

² Børne- og Undervisningsministeriet. (2022). *Vejledning til Risikotest for ordblindhed. Identifikation af elever i risiko for udvikling af alvorlige afkodningsvanskeligheder.*

Undersøgelsen bygger derfor på to dele: en spørgeskemaundersøgelse og en kvalitativ caseundersøgelse. Spørgeskemaundersøgelsen har til formål at afdække omfanget af anvendelsen af risikotesten på nationalt plan og er udført på et repræsentativt udsnit af landets folkeskoler blandt læsevejledere, ordblindelærere og dansklærere i børnehaveklassen og på 1. klassetrin. Dernæst har EVA udført en kvalitativ caseundersøgelse i fire udvalgte kommuner med det formål at opnå dybdegående kvalitativ indsigt i erfaringerne med at arbejde med testen på forvaltnings- og skoleniveau.

Forud for selve undersøgelsen udførte EVA en pilotundersøgelse, som bestod af kvalitative interviews med tre kommunale læsekonsulenter samt to dansklærere, tre læsevejledere og én ordblindelærer i indskoling i to forskellige kommuner. Formålet med pilotinterviewene var at opnå forudgående indsigt i skolars og kommuners erfaring med anvendelse af risikotesten og dermed kvalificere undersøgelsens metodiske design.

2.3.1 Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaundersøgelsen bidrager med viden om udbredelsen af forskellige anvendelsespraksisser for Risikotest for ordblindhed på skolerne. Der er derfor spurgt om:

- Omfanget af anvendelsen af testen i landets kommuner, herunder hvilke elever der testes, og hvor ofte og hvornår de testes
- Udvælgelseskriterierne, som anvendes til at identificere de elever, som skal tage risikotesten
- Anvendelsen af grænseværdierne i testredskabet ift. at identificere elever, som er i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder
- Anvendelsen af testresultaterne i forbindelse med tilrettelæggelsen af den daglige undervisning
- Testvejledningens kvalitet i forbindelse med udførelse af testen.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført af Epinion på opdrag fra EVA.

Spørgeskemaet er pilottestet blandt et udtræk af respondenter fra målgruppen før udsendelse. Dataindsamlingen er gennemført fra 8. oktober 2024 til og med 24. november 2024. Der blev udsendt e-mailinvitationer til 1.324 ansatte med et unikt link til spørgeskemaundersøgelsen. Herefter blev der udsendt tre e-mailpåmindelser og gennemført telefoniske påmindelser til skoler med en svarprocent på under 50 % eller skoler, hvor bestemte målgrupper var underrepræsenteret.

Der er indsamlet 420 besvarelser, og dermed har undersøgelsen en samlet svarprocent på 32 %, jf. metodeappendiks, tabel 4. Det er dog værd at hæfte sig ved, at svarprocenten er væsentligt højere blandt læsevejledere (54 %) og ordblindelærere (49 %). Undersøgelsen har vist, at det er denne målgruppe, som har langt størst berøring med og viden om testen, og derfor er det tilfredsstillende, at denne målgruppe er godt repræsenteret i spørgeskemaundersøgelsen.

Svarfordelingen er repræsentativ med hensyn til region, jf. metodeappendiks, tabel 6. Rettes fokus mod repræsentation på baggrund af stilling, er data mindre repræsentative. Her er dansklærere i 1. klasse og børnehaveklasseledere underrepræsenteret med hhv. 10 % og 8 %, mens læsevejledere og ordblindelærere er overrepræsenteret med hhv. 11 % og 5 %. Det skyldes formentlig, at det hovedsageligt er læsevejledere og ordblindelærere, som har indsigt i og arbejder med risikotesten, og derfor har deres incitament for deltagelse været større, jf. metodeappendiks, tabel 7.

2.3.2 Kvalitative casebesøg

EVA har gennemført casebesøg i fire forskellige kommuner. Kommunerne er valgt med henblik på spredning ift. geografi, demografi og kommunetype. Der er udført kvalitative interviews og fokusgrupper i de fire kommuner, som har haft til formål at skabe indblik i interviewpersonernes erfaringer med og perspektiver på følgende:

- Udvælgelse af elever samt gennemførelse af og opfølgning på risikotesten
- Tilrettelæggelse af forebyggende undervisningsindsatser – både til elever, som vurderes til at være i risikogruppen for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder, samt i den almene undervisning
- Anvendelse af vejledningen til Risikotest for ordblindhed.

Udvælgelse af case-kommuner og informanter

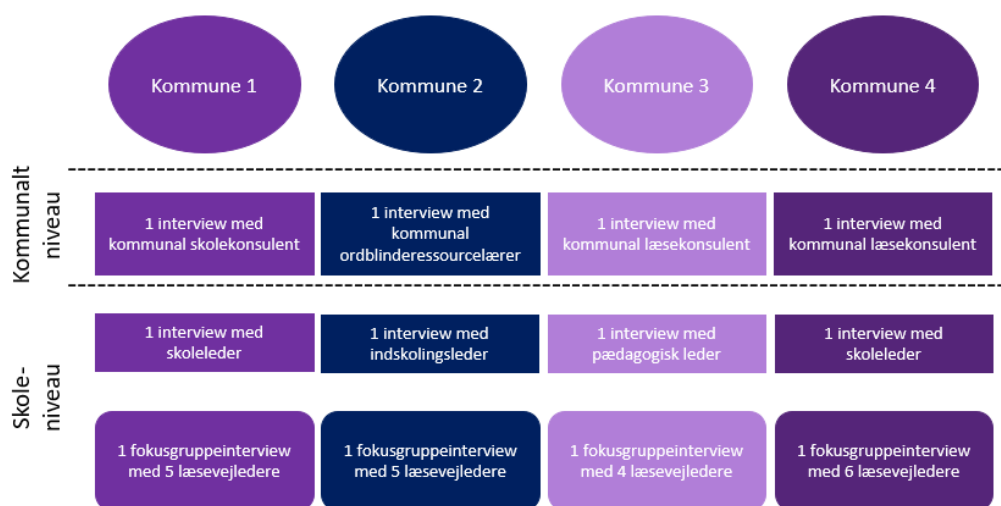
Deltagerne i interviewene er udvalgt med henblik på at tilvejebringe et så varieret og nuanceret datagrundlag som muligt. Udvælgelseskriterierne betyder, at der indgår perspektiver fra kommunale repræsentanter, skoleledere/afdelingsledere og læsevejledere, der har gjort sig erfaringer med både at udvælge elever, at anvende risikotesten på elever i børnehaveklassen og 1. klasse og at risikovurdere eleverne.

Det kommunale niveau repræsenteres gennem fire individuelle interviews med kommunens læsekonsulent eller tilsvarende med ansvar for ordblindeområdet. Denne repræsentant har haft forskellige titler i de fire case-kommuner, hvilket er et billede på variationen i organiseringen af ordblindeområdet i landets kommuner. For læsevenlighedens skyld betegnes denne informantgruppe som "læsekonsulenter" igennem rapporten.

Vi har gennemført fire individuelle interviews med relevante ledelsesrepræsentanter fra en skole i hver af de fire kommuner. Afhængigt af skolestørrelse, og hvordan skolerne har fordelt ansvaret for ordblindeområdet, er skoleledelsesniveauet repræsenteret af enten en afdelingsleder for indskoling, en pædagogisk leder eller en skoleleder.

Endelig har vi gennemført fire fokusgruppeinterviews med i alt 20 læsevejledere. Vi havde også inviteret ordblindelærere til at deltage i fokusgrupperne, men i alle kommuner deltog udelukkende læsevejledere. Dette skyldes igen, at det daglige arbejde med testen på skolerne primært varetages af læsevejlederne. Figur 2.1 viser en oversigt over den kvalitative dataindsamling samt informanterne i de fire case-kommuner.

Figur 2.1
Oversigt over dataindsamling under casebesøg

De kvalitative interviews er tilrettelagt med udgangspunkt i indsigter fra hhv. pilotundersøgelsen og den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse. Oprindeligt var det intentionen også at have dansklærere med i fokusgrupperne, men resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viste, at denne gruppe har meget begrænset indsigt i testpraksis, testens funktion samt anvendelsen af testen i den forebyggende praksis. Da det primære formål med fokusgrupperne var at få indsigt i nuancerede erfaringer og oplevelser med at udføre testen og anvende dens resultater, valgte vi derfor ikke at tage dansklærerne med.

2.4 Rapportens opbygning

Rapporten indledes med et resume af de væsentligste resultater fra undersøgelsen. Resumeet afsluttes med en række opmærksomhedspunkter for det fremadrettede arbejde med Risikotest for ordblindhed. Herefter følger en indledning, som beskriver undersøgelsens formål samt det metodiske design, som undersøgelsen er foretaget på baggrund af. I kapitel 3 præsenteres skolernes praksis for gennemførelse af risikotesten. Her belyses, hvordan kommuner og skoler fastsætter testtidspunkter, og hvordan elever udvælges til test. Derudover omhandler kapitlet, hvordan lærere, læsevejledere og ordblindelærere klædes på til at varetage opgaver i forbindelse med Risikotest for ordblindhed. Kapitel 4 handler om, hvordan testresultaterne anvendes i den forebyggende undervisning – både i og uden for den almene undervisning. Kapitlet belyser også, hvordan resultaterne bruges ift. den samlede elevgruppe og de elever, der testes for risiko for ordblindhed. I kapitel 5 går vi tættere på læsevejlederes og ordblindelæreres vurdering og anvendelse af testens grænseværdier. Endelig omhandler kapitel 6 læreres, læsevejlederes og ordblindelæreres vurdering af vejledningen til Risikotest for ordblindhed.

3 Skolers praksis for gennemførelse af Risikotest for ordblindhed

Dette kapitel sætter fokus på skolernes praksis for gennemførelse af Risikotest for ordblindhed. Kapitlets hovedpointer er:

1. På langt de fleste skoler er det læsevejlederen eller ordblindelæreren, som står for at udføre Risikotest for ordblindhed.
2. Testtidspunkterne fastsættes ofte af læsevejlederen eller ordblindelæreren lokalt på den enkelte skole, men den kommunale forvaltning spiller også en vigtig rolle.
3. Der er variationer mellem skoler i praksis ift., om det er udvalgte eller alle elever, der risikotestes, og hvornår de testes.
4. Elever udvælges til test i et samarbejde mellem lærer og læsevejleder.

3.1 Skolernes testpraksis

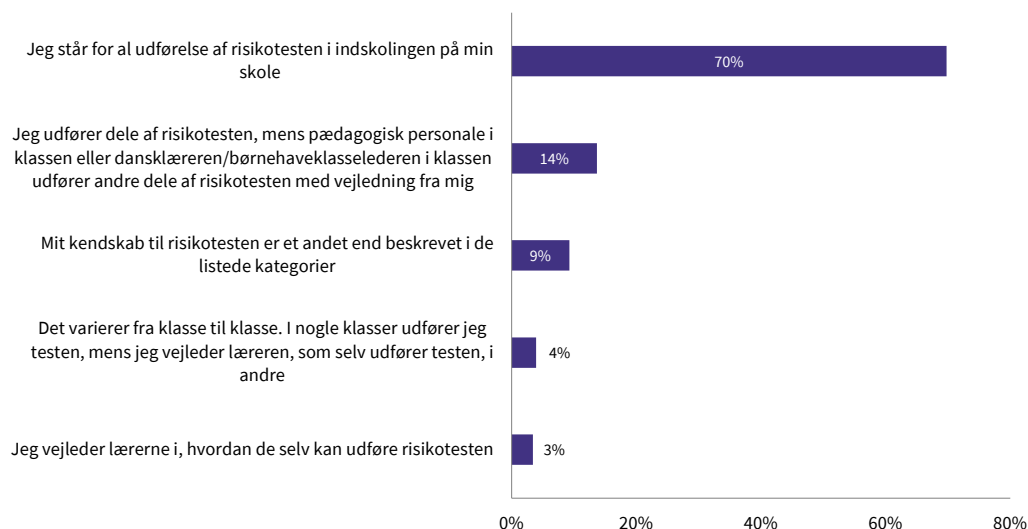
Det er typisk læsevejledere eller ordblindelærere, der gennemfører Risikotest for ordblindhed på skolerne. Det viser spørgeskemaundersøgelsen. I de kvalitative interviews fortæller læsevejlederne, at det skyldes deres specialiserede viden og erfaring. Undersøgelsen peger dog på et potentiale i, at lærerne deltager mere i gennemførelsen af testen, da de således kan opnå vigtige indsigter i elevernes læsefærdigheder, som kan styrke deres pædagogiske arbejde.

3.1.1 Langt de fleste læsevejledere eller ordblindelærere står selv for al udførelse af Risikotest for ordblindhed på deres skole

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at læsevejlederen eller ordblindelæreren står for at udføre Risikotest for ordblindhed på langt de fleste skoler (70 %). En mindre andel læsevejledere og ordblindelærere angiver, at de udfører dele af risikotesten, mens det pædagogiske personale i klassen eller dansklæreren/børnehaveklasselederen i klassen udfører andre dele af risikotesten med vejledning fra læsevejlederen eller ordblindelæreren (14 %). Endelig er der en lille gruppe, der vejleder lærerne i, hvordan de selv kan udføre testen (3 %), eller hvor det varierer fra klasse til klasse, hvem der gennemfører testen selv (4 %), jf. Figur 3.1.

Figur 3.1

Læsevejledere og ordblindelærere: Hvilke af følgende udsagn passer bedst på dit kendskab til risikotesten?

Kilde: Undersøgelse af skolers anvendelse af Risikotest for ordblindhed. EVA, 2024.

Note: n = 205. Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret, at de er læsevejledere eller ordblindelærere.

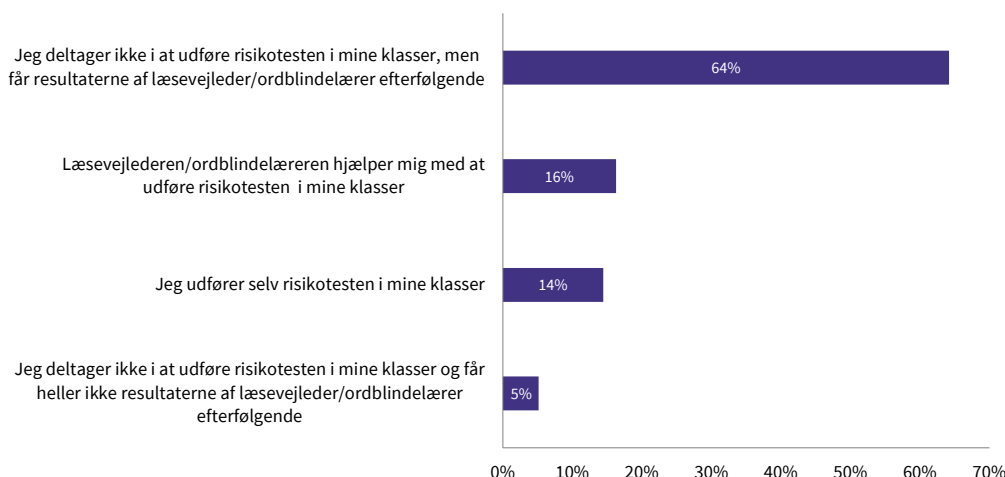
3.1.2 Børnehaveklasselederne og dansklærerne modtager resultaterne fra læsevejlederen eller ordblindelæreren

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at børnehaveklasseledere og dansklærere spiller en mindre rolle i gennemførelsen af risikotesten, og at en større andel modtager resultaterne fra læsevejlederne eller ordblindelærerne efterfølgende (64 %). Dette underbygges af, at en stor del af læsevejlederne og ordblindelærerne (70 %) angiver, at de selv står for at gennemføre risikotesten.

En mindre andel af børnehaveklasselederne og dansklærerne angiver enten, at de selv gennemfører risikotesten i deres klasser (14 %), eller at læsevejlederen eller ordblindelæreren hjælper dem med at gennemføre testen i deres klasser (16 %). Endelig er der en lille andel, som ikke deltager i at udføre risikotesten, og som heller ikke får resultaterne af læsevejlederen eller ordblindelæreren (5 %), jf. Figur 3.2.

Figur 3.2

Børnehaveklasseledere og dansklærere i 1. klasse: Hvilke af følgende udsagn passer bedst til dit kendskab til risikotesten?

Kilde: Undersøgelse af skolers anvendelse af Risikotest for ordblindhed. EVA, 2024.

Note: n = 215. Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret, at de er børnehaveklasseledere/dansklærere i børnehaveklassen og/eller dansklærere i 1. klasse.

Note: Svarkategorien "Jeg kender intet til Risikotest for ordblindhed" fremgår ikke af figuren, da der ingen observationer er i den pågældende kategori.

De kvalitative interviews underbygger resultaterne i spørgeskemaundersøgelsen. Her fortæller læsevejlederne, at de primært selv står for at gennemføre risikotesten i praksis. Samtidig kommer læsevejlederne med forskellige perspektiver på, hvilken arbejdsdeling der giver bedst mening for dem, dels ift. gennemførelse af testen, dels ift. den efterfølgende forebyggende indsats. Undersøgelsen peger på to overordnede argumenter for, at hhv. læsevejlederne og lærerne deltager i udførelsen af risikotesten:

1. Læsevejlederne har hovedansvaret, fordi de har specialiseret viden og er rutinerede i at gennemføre testen.
2. Lærerne kan få vigtige indsigter ved at deltage i gennemførelsen af testen.

Læsevejlederne har hovedansvaret, fordi de har specialiseret viden og er rutinerede i at gennemføre testen

Et dominerende perspektiv hos læsevejlederne er, at det kræver specialiseret viden at gennemføre risikotesten, og at særligt nogle dele af testen (som fx den dynamiske test) er svære at gennemføre uden denne viden. Derfor oplever de, at det giver bedst mening, at testen gennemføres af en læsevejleder eller en ordblindelærer. Et argument for denne arbejdsdeling er, at det tager mange ressourcer fra den almene klasseundervisning, hvis det er dansklæreren, der skal gennemføre testen. Det skyldes, at testen opleves som omfattende og kræver, at læreren går væk med de enkelte elever. Endelig beskriver læsevejlederne, at testen giver dem vigtig viden om, hvilke udfordringer eleverne har, hvilket giver dem et bedre udgangspunkt for den efterfølgende målrettede indsats over for eleverne i risikogruppen. En læsevejleder fortæller:

”Jeg er nok gået mere og mere i retning af, at det er mig, der tager den test. For det giver mig virkelig det helt store overblik over, hvordan de forskellige elever klarer sig, og hvad det er for nogle børn. Jeg er vild med testen, og jeg synes, det er der, jeg lærer dem bedst at kende.

LÆSEVEJLEDER

De kommunale læsekonsulenter deler i vid udstrækning perspektivet om, at det giver mening, at det er læsevejlederne, der gennemfører testen. De beskriver blandt andet, at læsevejlederne er vant til at påtage sig rollen, har viden om, hvordan testsituationen bedst organiseres, og at det er afgørende for kvaliteten af testpraksissen, at den bliver set som en kerneopgave.

Lærerne kan få vigtige indsigter ved at deltage i gennemførelsen af testen

Læsevejlederne fortæller også, at det giver vigtig viden til lærerne, hvis de sidder med ved gennemførelsen af testen. Samtidig styrker dette samarbejdet mellem lærerne og læsevejlederne. På nogle skoler beskrives en bevægelse hen mod, at det i højere grad skal være børnehaveklasselederen eller dansklæreren, som står for gennemførelsen af risikotesten. Dette er til trods for, at læreren skal sætte ekstra tid af til det. En læsevejleder fortæller:

”Det er også det, jeg hører fra mine kolleger i børnehaveklassen og i særdeleshed i 1. klasse. Der er meldingen tilbage, at det tager en hulens masse tid, og at man så netop har et ønske om, at der bliver sat ekstra ressourcer af til at få dækket den situation. For der er jo én, der går væk og skal sidde med det enkelte barn og have det her fokus. Og hvem skal så stå med resten af klassen? Så der bliver sat ekstra bemanning på. Og de [lærerne] siger, at de får altså et indblik, som de ikke havde før, og det synes de har stor værdi.

LÆSEVEJLEDER

Uanset om det er læsevejlederen eller dansklæreren, der gennemfører risikotesten, peger de to argumenter på, at det giver et særligt indblik i elevens afkodningsvanskeligheder at gennemføre testen. Men det er en proces, der kræver tid og ressourcer.

3.2 Fastsættelse af testtidspunkter

I det følgende går vi tættere på, hvordan testtidspunkterne fastsættes.

Lovgivningen vedrørende Risikotest for ordblindhed

Af folkeskolelovens § 3 b fremgår det: ”Elever, der viser tegn på specifikke læsevanskeligheder, skal af skolens leder tilbydes en risikotest for ordblindhed senest på 1. klassetrin. Elever med en ordblind forælder skal tilbydes en risikotest for ordblindhed, medmindre skolens leder efter samråd med eleverns forældre, jf. § 54, vurderer, at der ikke er behov herfor.”

Risikotest for ordblindhed består af tre testprocedurer, som gennemføres på følgende tidspunkter:

1. I slutningen af børnehaveklassen (eller begyndelsen af 1. klasse)
2. I midten af 1. klasse
3. I slutningen af 1. klasse.

Vejledningen til Risikotest for ordblindhed specificerer, at det er op til den enkelte kommune eller skole, om den vil tilbyde Risikotest for ordblindheds tre testtidspunkter for alle elever i en klasse, eller om den vil teste elever, hvor der allerede er tegn på specifikke læsevanskeligheder.

Hvis Risikotest for ordblindhed ikke er gennemført i børnehaveklassen eller midten af 1. klasse, skal elever, der viser tegn på læsevanskeligheder, tilbydes Risikotest for ordblindhed.

Fra skoleåret 2025/2026 indføres Screening for læsevanskeligheder i 1. klasse. Screening for læsevanskeligheder er udviklet med det formål at give læreren et redskab til at kunne vurdere, hvilke elever som skal tilbydes Risikotest for ordblindhed. Elever, hvis resultat i læsescreeningen indikerer vanskeligheder med ordlæsning, skal efterfølgende have tilbud om at tage Risikotest for ordblindhed.³

3.2.1 Det er ofte læsevejleder eller ordblindelærer, som står for at fastsætte testtidspunktet

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at på størstedelen af skolerne er det læsevejlederen eller ordblindelæreren, som står for at fastsætte tidspunktet for gennemførelse af risikotesten (60 %), men det er også udbredt, at det er fastsat af den kommunale forvaltning (30 %), jf. tabel 3.1. Resultaterne viser, at børnehaveklasselederes og dansklæreres svar på dette spørgsmål adskiller sig fra læsevejlederes og ordblindelæreres. Da undersøgelsen peger på, at det er læsevejlederne og ordblindelærerne, der hovedsageligt er ansvarlige for gennemførelse af testen (jf. afsnit 3.1), kan vi dog formode, at de også har en større indsigt i, hvordan testtidspunkterne fastsættes.

3 Jf. vejledningen til Screening for læsevanskeligheder i 1. klasse: <https://emu.dk/test-og-evalueringsbank/test/screening-laesevanskeligheder-i-1-klasse>.

Tabel 3.1

Hvem har primært fastsat tidspunkterne for gennemførelse af risikotesten i hhv. børnehaveklassen og 1. klasse på jeres skole?

	Børnehaveklasseleder og dansklærer i 1. klasse (n = 215)	Ordblindelærere og læsevejledere (n = 205)	Total (N = 420)
	Procent	Procent	Procent
Lærerne i indskolingen	4	2	3
Læsevejleder eller ordblindelærer	70	50	60
Skolens ledelse	5	6	5
Den kommunale forvaltning	6	32	18
Andre, skriv hvem	3	7	5
Ved ikke	12	3	8

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

3.2.2 Det er mest udbredt at teste alle elever på testtidspunkt 1

Det er op til den enkelte skole at beslutte, om det er alle eller udvalgte elever, der risikotestes på de tre forskellige testtidspunkter. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der er en tendens til, at skolerne i stigende grad tester udvalgte elever, jo senere et testtidspunkt der vælges.

I spørgeskemaundersøgelsen angiver 55 % af læsevejlederne og ordblindelærerne nemlig, at de tester alle elever på testtidspunkt 1, mens 23 % tester alle elever på testtidspunkt 2, og 14 % tester alle elever på testtidspunkt 3, jf. tabel 3.2. Det omvendte billede viser sig, når læsevejlederne og ordblindelærerne angiver, hvornår de tester udvalgte elever. Der er flest, der tester udvalgte elever på testtidspunkt 3 (63 %), og færrest, der tester udvalgte elever på testtidspunkt 1 (25 %).

Tabel 3.2

Nedenfor bedes du angive, om I som udgangspunkt tester alle eller udvalgte elever på de tre testtidspunkter

	Alle elever	Udvalgte elever	Vi tester ikke på dette testtidspunkt	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Testtidspunkt 1. Individuel testning i slutningen af børnehaveklassen (eller begyndelsen af 1. klasse) (n = 205)	55	25	18	2	100
Testtidspunkt 2. Individuel testning i midten af 1. klasse (n = 205)	23	54	18	5	100
Testtidspunkt 3. Individuel testning i slutningen af 1. klasse (n = 205)	14	62	18	6	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet viser kun besvarelser fra respondenter, der har svaret, at de er læsevejledere eller ordblindelærere.

Over halvdelen af læsevejlederne og ordblindelærerne tester på alle tre testtidspunkter

Der er flest læsevejledere og ordblindelærere, der anvender alle tre testtidspunkter. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 55 % tester alle eller udvalgte elever på alle tre testtidspunkter, 26 % tester alle eller udvalgte elever på to af testtidspunkterne, og 15 % tester på ét af testtidspunkterne. 3 % angiver, at de ikke tester eller ikke ved, om de tester på de tre testtidspunkter. Dette tal kan fx dække over specialskoler eller respondenter, der har angivet, at de ikke har kendskab til, om testtidspunktet anvendes.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at det er mest udbredt at anvende testtidspunkt 1, og at det også er på testtidspunkt 1, at flest skoler tester alle elever. Hvis en skole tester på alle tre testtidspunkter, peger de kvalitative interviews på, at det er den mest udbredte praksis at teste alle elever på testtidspunkt 1 og dernæst at teste udvalgte elever på testtidspunkt 2 og 3.

Tabel 3.3

På hvor mange tidspunkter testes alle eller udvalgte elever? (n = 205)

	Antal	Procent
Tester ikke/ved ikke, om der testes på de tre testtidspunkter	7	3 %
Tester på ét testtidspunkt	31	15 %
Tester på to testtidspunkter	54	26 %
Tester på tre testtidspunkter	113	55 %

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet viser kun besvarelser fra respondenter, der har svaret, at de er læsevejledere eller ordblindelærere. Pga. afrunding af decimaler summer procenterne ikke op til 100 %.

Overvejelser om systematik, progression og målrettede indsatser har betydning for valg af testtidspunkt

I de kvalitative interviews fortæller læsevejledere og læsekonsulenter, hvorfor de har valgt de forskellige testtidspunkter. En gennemgående fortælling går på, at testtidspunkt 1 er særligt vigtigt for at kunne følge elevens udvikling. Oplevelsen er, at en tidlig test giver et godt udgangspunkt for at kunne følge eleven systematisk over tid. Samtidig oplever læsevejlederne, at testen kan være en løftestang ift. den efterfølgende indsats i klassen og i samtalen med forældrene. En læsevejleder fortæller:

”Jeg synes, at der er en systematik, når vi tager den første del her. Det bliver meget nemt for teamet, der arbejder omkring klassen. Jeg synes også, at det er nemt ift. forældredelen at se på den indsats, man sætter i værk. Man dokumenterer jo, at det er nødvendigt.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne beskriver desuden, at når risikotesten er gennemført i slutningen af børnehaveklassen, så kan den også anvendes i brobygningen mellem børnehaveklassen og 1. klasse. Valget af testtidspunkter bygger altså samlet set på overvejelser om, hvordan det bedst muligt kan understøtte den videre indsats over for eleven og over for klassen.

Risikotest for ordblindheds sammenspil med andre tests har betydning for valg af testtidspunkt

I de kvalitative interviews fortæller læsevejlederne, at skolerne har mange forskellige tests, som bidrager til billedet af elevernes læseniveau. De oplever, at risikotestens styrke særligt ligger i den tidlige identifikation af elevernes kendskab til bogstaver og bogstavlyde. Resultaternes samspil med andre tests opleves som et meningsfuldt afsæt for den efterfølgende læseindsats i klassen og særligt over for risikogruppen. Det beskriver en læsekonsulent således:

”Vi ville gerne have den tidlige indsats ind, så derfor lagde man den [risikotesten] i slutningen af 0. eller starten af 1. klasse. Og det var for at få sikret, at vi havde en tidlig indsats, der kunne forebygge hurtigt. Og så har vi DVO-screeningen til også at pege risiko ud, som vi kan lave et intensivt forløb på [baggrund af].

LÆSEKONSULENT

Det opleves altså som meningsfuldt at prioritere at gennemføre risikotesten tidligt, således at resultaterne i samspil med andre tests kan bruges til at tilrettelægge den tidlige læseindsats for eleverne.

Test af alle elever sikrer grundighed, men det er også ressourcekrævende

Skolerne skal tage stilling til, om de vil teste udvalgte eller alle elever på de valgte testtidspunkter. Der er forskellige argumenter for at teste enten alle eller udvalgte elever. På de skoler, hvor alle elever testes, oplever læsevejlederne, at det sikrer, at ingen bliver overset.

”Vi tester kun på testtidspunkt 1. Det er, fordi vi tænker, at det er mere grundigt. For det, der kan være problematisk, det er, hvem man skal udvælge, og for at udvælge skal man jo have et kendskab til børnene. Dem, der har det bedste kendskab, det er børnehaveklasselederne, men det er ikke sikkert, det er det samme, de lægger mærke til, når de ser noget problematisk ... Så for at der ikke er nogen, der smutter forbi, så har vi valgt at sige, at så er det alle.

LÆSEKONSULENT

Som læsekonsulenten fortæller, er en gennemgående begrundelse for at teste alle elever i børnehaveklassen, at det sikrer grundighed ift. identificeringen af elever i risiko. Test af alle elever betyder ifølge læsevejledere og læsekonsulenter, at ingen bliver overset. Samtidig bliver identifikation af eleverne ensartet på tværs af lærere og klasser. Det opleves dog også som ressourcekrævende at gennemføre testen, hvilket kan betyde, at kun udvalgte elever testes (på alle tre testtidspunkter), fordi den enkelte skole skal prioritere ressourceanvendelsen ift. flere forskellige opgaver.

3.3 Udvælgelse af elever til test

I dette afsnit kigger vi på, hvordan elever udvælges til test, og om der er forskelle mellem de forskellige testtidspunkter. Det er op til skolen at identificere de elever, der viser tegn på specifikke læsevanskeligheder. Undersøgelsen indikerer, at elever udvælges til risikotesten på baggrund af tidligere testresultater og i et tæt samarbejde mellem dansklærere og læsevejledere. Det typiske kendetegn ved elever, som udvælges til test, er vanskeligheder med at tilegne sig bogstaver og bogstavlyde.

3.3.1 Elever udvælges til test på baggrund af tidligere tests og i et samarbejde mellem dansklærere og læsevejledere

I spørgeskemaundersøgelsen angiver størstedelen af lærerne, at de udvælger eleverne til test i samarbejde med skolens læsevejleder eller ordblindelærer (82 %). Det viser Tabel 3.4. Dernæst er det udbredt, at elever udvælges på baggrund af tidligere tests eller screeninger eller på baggrund af observationer i klassen (hhv. 50 % og 72 %). Endelig er der 14 % af respondenterne, der angiver, at de udvælger elever til test i samarbejde med det tværgående danskteam i indskolingen.

Tabel 3.4

Du har svaret, at I tester udvalgte elever på testtidspunkt 1, 2 eller 3. Hvad er jeres praksis omkring udvælgelse af elever? (n = 123)

	Antal	Procent
I samarbejde med skolens læsevejleder/ordblindelærer	101	82 %
På baggrund af observationer i klassen	61	50 %
På baggrund af tidligere tests/screeninger af eleverne	88	72 %

	Antal	Procent
I samarbejde med det tværgående danskteam i indskolingen	17	14 %
Hvis andet, skriv hvad	7	6 %

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

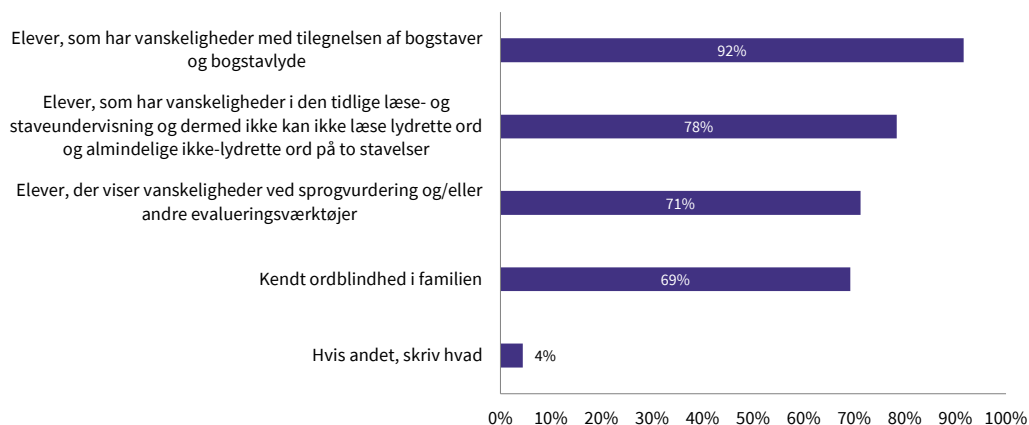
Note: Spørgsmålet er kun stillet til lærere, der har svaret, at skolen tester udvalgte elever på testtidspunkt 1, 2 eller 3.

Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice-spørgsmål, hvorfor procenterne summer op til mere end 100 %.

3.3.2 Vanskeligheder med tilegnelsen af bogstaver og bogstavlyde er kendetegnende for de elever, der udvælges på testtidspunkt 1

Langt de fleste elever, som udvælges til test, har vanskeligheder med tilegnelsen af bogstaver og bogstavlyde. Det angiver 92 % af læsevejlederne og ordblindelærerne i spørgeskemaundersøgelsen. Dernæst angiver 78 %, at de elever, der udvælges til test, har vanskeligheder i den tidlige læse- og staveundervisning og dermed ikke kan læse lydrette ord og almindelige ikke-lydrette ord på to stavelser. 69 % angiver, at ordblindhed i familien typisk karakteriserer de elever, der udvælges til test (jf. figur 3.3).

Figur 3.3
Hvad karakteriserer typisk de elever, som udvælges til test? (n = 250)

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret, at skolen tester udvalgte elever på testtidspunkt 1, 2 eller 3.

Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice-spørgsmål, hvorfor procenterne summer op til mere end 100 %.

3.4 Understøttelse og kompetenceudvikling af lærere og vejledere

I de kvalitative interviews fremhæves samarbejdet mellem læsekonsulent og læsevejleder som særligt værdifuldt i understøttelsen af skolernes testpraksis. Undersøgelsen indeholder eksempler på en meget tæt sparring, som foregår både lokalt og mere centralt i kommunen. Samtidig er der

også eksempler på kommuner, hvor der udelukkende sparres på centralt niveau. Undersøgelsen peger på, at en mere tæt sparring gør, at læsevejlederne føler sig bedre understøttet i deres arbejde med risikotesten.

3.4.1 En tæt sparring mellem læsekonsulent og læsevejleder understøtter testpraksis

En gennemgående fortælling hos læsekonsulenterne er, at læsevejlederne bliver klædt på til at gennemføre risikotesten via vejledning fra læsekonsulenten eller gennem sparring i læsevejledernetværket. Det opleves dog også, at det i vid udstrækning er op til den enkelte læsevejleder selv at få etableret en velfungerende testpraksis. Det vidner nedenstående udsagn fra en læsekonsulent om:

”Ja, vi har brugt vejledningsmaterialet, og de [læsevejlederne] har sparet med hinanden, men vi har egentlig ikke foretaget os yderligere. Men vi har heller ikke fået nogen tilbagemeldinger om, at der var brug for noget helt særligt ift. at blive klædt på.

LÆSEKONSULENT

De kvalitative interviews viser, at der er både kommuner, hvor læsekonsulenten understøtter praksis meget tæt på læsevejlederne, og kommuner, hvor læsekonsulentens understøttelse af testpraksis er en meget lille del af vedkommendes opgaveportefølje. Den tætte understøttelse opleves at give grundlag for en stærk faglig praksis, men læsevejlederne, som har en større distance til den kommunale læsekonsulent, oplever, at de i praksis selv står for at sætte sig ind i opgaven.

4 Anvendelse af Risikotest for ordblindhed i den forebyggende undervisning

Dette kapitel belyser, hvordan resultater fra Risikotest for ordblindhed anvendes i de forebyggede undervisningsindsatser. Kapitlets hovedpointer er:

1. Testresultater anvendes til at tilrettelægge og justere den forebyggende undervisning – både for elever, som testes i risiko, og for den samlede elevgruppe.
2. Et tæt samarbejde med læsekonsulenten betyder, at læsevejlederne oplever en mere strategisk læseindsats lokalt på deres skole.
3. Læsevejlederne ønsker en nuanceret registrering af elevernes læsefærdigheder, som også giver plads til egne observationer.
4. Udførelse af risikotesten betyder ifølge læsevejlederne en tidligere og mere systematisk støtte til elever i risiko.

4.1 Forebyggende indsatser for elever i risiko

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at resultaterne fra testen i høj grad anvendes til at tilrettelægge den forebyggende undervisningsindsats for de elever, som testes i risiko for ordblindhed – både i og uden for den almene undervisning. Samtidig peger de kvalitative interviews på, at indsatserne uden for den almene undervisning er med til at støtte dansklærerne i den almindelige danskundervisning, og at indsatserne skaber ensretning og struktur for undervisningen af elever i risiko.

4.1.1 Testresultaterne anvendes til at tilrettelægge den forebyggende undervisning

I spørgeskemaundersøgelsen angiver samlet set 68 %, at deres skole har særlige undervisningsindsatser uden for den almene undervisning for de elever, som testes i risiko. En lidt større andel af læsevejlederne og ordblindelærerne (79 %) end dansklærerne i børnehaveklassen og 1. klasse (67 %) svarer ja til det dette spørgsmål, jf. tabel 4.1. Det kan skyldes, at det er læsevejlederne og ordblindelærerne, som varetager de undervisningsindsatser, der gennemføres uden for almenundervisningen, og derfor har de et større kendskab til dem.

Vi har samtidig spurgt til, hvilke særlige undervisningsindsatser skolerne gennemfører. Resultaterne viser, at der er størst fokus på bogstavkendskab (83 %), fonologisk opmærksomhed (85 %) og strategier til afkodning (71 %). Det er dog værd at bemærke, at mellem 34 % og 58 % også har angivet, at de gennemfører andre typer af undervisningsindsatser, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.1

Har du eller din skole særlige undervisningsindsatser, uden for den almene undervisning, for de elever, som er identificeret i risikogruppen?

	Ordblindelærere/læse- vejleder (n = 205)	Børnehaveklasseleder/ dansk lærer i 1. klasse (n = 215)	Total (N = 420)
	Procent	Procent	Procent
Ja	79	67	68
Nej	20	21	21
Ved ikke	2	12	11
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansk lærer i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Tabel 4.2

Hvilke særlige undervisningsindsatser har du eller din skole igangsat uden for den almene undervisning for de elever, som er identificeret i risiko for at udvikle ordblindhed?

	Ordblindelærere/læ- sevejleder (n = 153)	Børnehaveklasseleder/ dansk lærer i 1. klasse (n = 133)	Total (n = 286)
	Procent	Procent	Procent
Mere fokus på bogstavkendskab (bogstavernes navn, form, lyd)	86	79	83
Mere fokus på fonologisk opmærksomhed (sprogets enkeltlyde)	97	71	85
Mere fokus på strategier til afkodning (skriftens lydprincip)	86	53	71
Mere fokus på strategier til stavning	39	43	41
Mere fokus på læsetræning (fx øget tid til læsning i klassen, idéer til læsning i hjemmet)	61	54	58
Mere fokus på forskellige former for formidling (visuel, auditiv, taktil, musisk m.v.)	31	37	34
Mere fokus på elevens tillid til egne læsefærdigheder	50	43	47
Mere fokus på at skabe gode oplevelser med læsning	42	48	45
Andet	8	18	13

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasselædere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de eller deres skole har særlige undervisningsindsatser, uden for den almene undervisning, for de elever, som er identificeret i risikotesten.

Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice-spørgsmål, hvorfor procenterne summer op til mere end 100 %.

Dette billede underbygges og nuanceres i de kvalitative interviews. Her fortæller især læsevejlederne på tværs af de fire kommuner, at de systematisk følger op på resultaterne og tilrettelægger undervisningen ud fra det billede, resultaterne tegner af årgangen.

”Og så kører vi [...] en opsamling efter læseprøve 1, staveprøve 1 og risikotesten, hvor jeg kører det sammen med lærerne i 1. klasse. Og så ud fra det ser vi på, hvilke elever vi skal give et ekstra puf, og hvor der skal sættes noget særligt ind.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne fortæller, at beslutningen om, hvilke indsatser der skal igangsættes, tages på baggrund af det samlede testbillede i løbet af det første år i skolen, og at der følges systematisk op på både udfordringer og progression hos eleverne i risiko for ordblindhed.

4.1.2 Undervisningsindsatser uden for almenundervisningen understøtter elever i risiko – men også dansklærerne

Den almindelige læseundervisning i klasserne kombineres med indsatser, hvor elever i risiko for at udvikle ordblindhed tages ud af almenundervisningen og får nogle særlig læseforløb med en læsevejleder. Det er en gennemgående fortælling blandt læsevejlederne i de fire kommuner. Der er primært to overvejelser bag denne praksis:

På den ene side handler det om at sikre, at børnene i risiko får den rigtige støtte, så de har de bedste forudsætninger for at udvikle deres afkodningsfærdigheder. Dette oplever læsevejlederne kan være svært, hvis de kun underviser eleverne i almenundervisningen sammen med hele elevgruppen. På den anden side kan det også være en måde at understøtte dansklæreren på, da der kan være stor forskel på rutine og kompetencer ift. undervisning af elever med risiko for afkodningsvanskeligheder. En læsevejleder fortæller, hvordan de løbende vurderer behovet for indsatser uden for almenundervisningen:

”Det skifter også fra år til år, hvad det er for nogle voksne, der skal have dem i 1. klasse. Og hvad det er for nogle kvalifikationer, de har ift. at varetage elever med læsevanskeligheder. Eller i det hele taget ift. at varetage læseindlæringen.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne bliver således også en ekstra ressource i danskundervisningen, som sikrer, at der kan laves en hensigtsmæssig undervisningsdifferentiering, eksempelvis gennem holddannelse. Denne fortælling bakkes op af skolelederne, som oplever, at især et fokus på at kunne lave god og niveaudifferentieret læseundervisning er afgørende for den tidlige læseindsats. Det fremhæves på

tværs af de fire kommuner, at læsevejlederen er med til at understøtte denne mulighed i danskundervisningen.

4.1.3 En ensrettet, struktureret indsats skaber faglig tryghed

Læsevejlederne føler sig bedre klædt på til at anvende testresultater fra risikotesten i den forebyggende undervisning, hvis kommunen har en ensrettet tilgang til deres forebyggende praksis. Sådan lyder det i de kvalitative interviews. Læsevejlederne fortæller, at læseindsatser skal spille systematisk sammen med både testresultaterne og den læseundervisning, som ellers gennemføres i danskundervisningen. Dette perspektiv deles også på forvaltningsniveau i de kommuner, hvor læseindsatsen er ensrettet på tværs af kommunens skoler:

”Vi har altid en konsensus om, at Lyd til lyd er et rigtigt godt system at bruge. Det er meget struktureret, og det betyder, at det er meget det samme, vi laver. Og nogle gange kan der være en tryghed ved det. Nu er det en ny læsevejleder, vi har her. Hun synes, at det er vildt fedt, at vi har et system, hvor vi ved, hvad det er, vi skal. Så man ved, man kommer igennem de rigtige ting.

LÆSEKONSULENT

Interviewene indikerer, at læsevejlederne føler sig mere trygge i, at de gennemfører relevante og udviklende undervisningsindsatser, i de kommuner, hvor der forelægger en fælles strategi for den tidlige læseindsats. I det kvalitative materiale er der også eksempler på kommuner, hvor læsevejlederne oplever, at tilrettelæggelsen og valget af forebyggende indsatser er lagt ud til de enkelte skoler. Her oplever læsevejlederne blandt andet, at der er forskellige ressourcer til området på kommunens skoler. Det har en stor betydning for, hvor tæt de oplever, det er muligt at gå på den enkelte elev i risiko, og hvor meget læsevejlederen kan gå med ind i undervisningen. Når der er begrænsede ressourcer til læsevejlederne, kommer ansvaret for gennemførelsen af relevante forebyggende indsatser derfor i højere grad til at ligge hos den enkelte dansklærer med rådgivning fra læsevejlederen.

4.2 Forebyggende indsatser i den almene undervisning

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at resultaterne fra risikotesten danner grundlag for planlægning og justering af den almene undervisning. Læsevejlederne oplever i den forbindelse, at resultaterne giver et godt indblik i, hvad alle elever kan, og hvad den enkelte elev har behov for. Denne viden understøtter efter deres mening læseudviklingen både blandt elever i risiko og i den brede elevgruppe.

4.2.1 Resultaterne fra Risikotest for ordblindhed bruges til at planlægge og justere den almene undervisning

Undersøgelsen peger på, at resultaterne fra risikotesten generelt har stor betydning for tilrettelæggelsen af de forebyggende undervisningsindsatser i almenundervisningen. I spørgeskemaundersøgelsen angiver 75 % af dansklærerne, ordblindelærerne og læsevejlederne, at de i høj grad (34 %)

eller i nogen grad (41 %) anvender resultaterne fra risikotesten til at tilrettelægge den forebyggende indsats i den almene undervisning, jf. tabel 4.3. Samtidig svarer 84 % af ordblindelærerne og læsevejlederne, at de i høj grad (36 %) eller i nogen grad (48 %) anvender resultaterne til at vejlede dansklærerne i tilrettelæggelsen af den almene undervisning, jf. tabel 4.4.

Tabel 4.3

I hvilken grad anvender du resultaterne fra risikotesten i din tilrettelæggelse af den forebyggende indsats i den almene klasseundervisning? {Sæt en markering}

	Ordblindelær- rer/læsevejleder (n = 205)	Børnehaveklasseleder/ dansklærer i 1. klasse (n = 215)	Total (N = 420)
	Procent	Procent	Procent
I høj grad	32	35	34
I nogen grad	39	43	41
I mindre grad	13	11	12
Slet ikke	2	12	7
Jeg har ikke almen undervisning i indskolingen	14	0	7

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Tabel 4.4

I hvilken grad bruger du resultaterne fra risikotesten til at vejlede lærerne i tilrettelæggelsen af den almene undervisning? {Sæt en markering}

	Ordblindelærere (n = 56)	Læsevejleder (n = 149)	Total (n = 205)
	Procent	Procent	Procent
I høj grad	36	36	36
I nogen grad	46	49	48
I mindre grad	7	13	12
Slet ikke	11	2	4
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de er læsevejledere og/eller ordblindelærere.

I den almene undervisning igangsættes oftest indsatser med fokus på bogstavkendskab (77 %), fonologisk opmærksomhed (77 %) og strategier til afkodning (62 %). 65 % angiver derudover, at de anvender holddeling, og 63 % anvender undervisningsdifferentiering. Resultaterne peger på, at der er forskel på, hvilke indsatser som igangsættes af børnehaveklasseledere og dansklærere i 1. klasse. En stor del af børnehaveklasselederne angiver, at de har fokus på bogstavkendskab (84 %) og fonologisk opmærksomhed (76 %). Dette er også et fokus blandt dansklærerne i 1. klasse, men

de angiver også, at de har fokus på strategier for afkodning (70 %) og læsetræning (73 %). Resultaterne kan være et udtryk for, at de forholder sig til indsatser, som passer til forløb og progression på de klassetrin, de er ansvarlige for. Spørgeskemaundersøgelsen viser også, at der igangsættes mange andre typer af forebyggende indsatser, da mellem 35 % og 55 % angiver, at de har igangsat andre forebyggende indsatser end de ovenfor nævnte, jf. tabel 4.5.

Tabel 4.5

Hvilke undervisningsindsatser har I igangsat i den almene undervisning som følge af resultaterne fra risikotesten?

	Læsevejleder og ordblindelærere (n = 196)	Dansklærer i 1. klasse (n = 82)	Børnehaveklasseleder (n = 108)	Total (n = 386)
	Procent	Procent	Procent	Procent
Mere fokus på bogstavkendskab (bogstavernes navn, form, lyd)	74	73	84	77
Mere fokus på fonologisk opmærksomhed (sprogets enkeltlyde)	84	63	76	77
Mere fokus på strategier til afkodning (skriftens lydprincip)	70	70	42	62
Mere fokus på strategier til stavning	30	37	27	30
Mere fokus på læsetræning (fx øget tid til læsning i klassen, idéer til læsning i hjemmet)	60	73	31	55
Mere fokus på forskellige former for formidling (visuel, auditiv, taktil, musisk m.v.)	26	35	41	32
Mere fokus på elevens tillid til egne læsefærdigheder	30	56	29	35
Mere fokus på at skabe gode oplevelser med læsning	40	59	34	42
Differentiering af almenundervisning	64	73	53	63
Holddeling (i store og mindre grupper)	71	67	53	65
Andet	10	4	10	9
Total	590	610	480	547

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet stilles kun til respondenter, der har angivet, at de er læsevejledere og/eller ordblindelærere, og har svaret, at de i høj, nogen eller mindre grad bruger resultaterne fra risikotesten til at vejlede lærerne i tilrettelæggelsen af den almene undervisning, eller respondenter, der ikke er læsevejledere eller ordblindelærere, men har svaret, at de i høj, nogen eller mindre grad anvender resultaterne fra risikotesten i deres tilrettelæggelse af den forebyggende indsats i den almene klasseundervisning.

Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice-spørgsmål, hvorfor procenterne summer op til mere end 100 %.

Resultaterne understøtter alle elevers læseudvikling

De kvalitative interviews med læsevejlederne underbygger resultaterne i spørgeskemaundersøgelsen. De oplever, at Risikotest for ordblindhed er medvirkende til at skabe en mere differentieret og koordineret tidlig forebyggende indsats, som styrker alle elever.

Læsevejlederne fortæller, at de anvender resultaterne fra Risikotest for ordblindhed som et centralt redskab i arbejdet med at styrke den forebyggende indsats i almenundervisningen i dansk. Ifølge læsevejlederne understøtter testen ikke alene en målrettet og tidlig indsats for elever i risiko for ordblindhed, men fungerer også som et værktøj til at kunne evaluere elevernes læsefærdigheder i indskolingen. Læsevejlederne beskriver et tæt samarbejde med dansklærerne, hvor de identificerer behov for justeringer i den almene klasseundervisning samt behov for supplerende undervisning til elever i risiko. Læsevejlederne oplever i den forbindelse, at testresultaterne hjælper med at sikre en undervisning, der i højere grad tager afsæt i elevernes individuelle forudsætninger og udfordringer, uanset om de er i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder eller ej.

En læsevejleder fortæller om et konkret eksempel på denne praksis. Skolen tilrettelægger et intensivt læseforløb med fokus på, at alle elever udvikler grundlæggende læsefærdigheder.

”Hos os har vi et intensivt forløb, der går fra oktober til februar, hvor vi er fem lærere involveret. Vi har niveaudelt alle børn i 1. klasse og kører fire timer om ugen, fordi vi har fokus på at løfte alle – altså at alle har brug for at rykke sig. Måske også med udgangspunkt i, at de historisk set ikke har klaret sig rigtigt godt. Vi havde alt for mange børn, der havde gået i 1. klasse uden at kunne læse – ikke kun pga. Risiko for ordblindhed. Så vi er blevet nødt til at lave sådan et intensivt forløb for alle.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne anvender desuden testresultaterne til at kvalificere dialogen med dansklæreren, herunder til at argumentere for specifikke læsestrategier, som eleverne har brug for at tilegne sig. Læsevejlederne oplever, at det bidrager til at skabe en større sammenhæng mellem den målrettede læseindsats for elever i risiko og den daglige undervisning i klassen. Derudover fortæller læsevejlederne, at de benytter testen til at styrke kommunikationen med forældre om barnets behov og progression.

Et godt indblik i, hvad alle elever kan – og hvad hver elev har brug for

Skolelederne tilslutter sig oplevelsen af, at testresultaterne styrker skolernes mulighed for at arbejde systematisk og målrettet med den forebyggende indsats i dansk. De fremhæver, at risikotesten giver et nuanceret billede af, hvad elever i indskolingen kan. Denne tidlige indsigt i elevernes læsefærdigheder gør det muligt at planlægge undervisningen, så der tages højde for, at elever lærer på forskellige måder og i forskelligt tempo. Skolelederne oplever, at det hjælper lærerne med at tilrettelægge en differentieret og inkluderende undervisning for hele elevgruppen. En skoleleder fortæller eksempelvis om, hvordan dansklærerne i 1. klasse arbejder med forskellige måder at løse opgaver på:

”De laver de her workshops, hvor man arbejder i de her grupper, og så skifter man og kører rundt. Inde i den klasse prøver de at arbejde med at have en større opmærksomhed på, at der skal være tre måder, man kan tilgå en opgave på [...]. De er meget optagede af – sammen med læsevejlederen – om det kan hjælpe dem. Faktisk også ind i læsningen.

SKOLELEDER

Skolelederne oplever, at resultaterne fra risikotesten giver lærerne en forudgående forståelse af elevernes faglige niveau, som kan hjælpe med at understøtte undervisningsdifferentiering. De oplever, at både almenundervisningen og eventuelle særlige undervisningsindsatser på den måde bliver mere relevante og virkningsfulde for den enkelte elev.

4.3 Samarbejdsflader

En tæt dialog mellem læsekonsulenter og læsevejledere kan sikre strategisk retning i læseindsatsen. Det peger de kvalitative interviews på. Sparring og opfølgning med skoleledelsen opleves ligeledes potentielt at kunne styrke både systematik og progression i læseindsatsen. Læsevejlederne efterspørger dog muligheden for nuanceret registrering i forbindelse med brugen af risikotesten og opfølgningen på resultaterne.

4.3.1 Tæt dialog mellem læsekonsulenter og læsevejledere giver strategisk retning i læseindsatsen

Et tæt samarbejde mellem kommune og skole sikrer, at testresultaterne omsættes til strategisk viden og fælles praksis. Det indikerer interviewene med både læsekonsulenterne, skolelederne og læsevejlederne. Samarbejdet mellem de kommunale læsekonsulenter og skolernes læsevejledere varierer i de fire kommuner, som har deltaget i undersøgelsens kvalitative del. Graden af sparring vedrørende resultaterne fra Risikotest for ordblindhed ser i den forbindelse ud til at have betydning for, hvordan data omsættes til pædagogisk handling.

I de kommuner, hvor der er et tæt samarbejde, beskriver læsekonsulenterne en systematisk tilgang til anvendelsen af data. Her indgår sparring med læsevejlederne som en naturlig del af arbejdet med kommunens overordnede læseindsats. En læsekonsulent fortæller eksempelvis om, at hun har ansvar for en samlet datapakke på tværs af kommunens skoler og deltager i kvalitetssamtaler og skoleudviklingssamtaler, hvor testresultaterne inddrages.

”Og så har vi haft et fælles møde med sprogpædagerne i børnehaverne og børnehaveklasselederen, og så har vi haft logopæderne og børnehaveklasselederne inde. De har kunnet snakke om de her ting, og hvad der er vigtigt, og så dan noget. De har kunnet sige, at de gerne vil have fokus på dialogisk læsning frem for at lære dem at holde en blyant.

LÆSEKONSULENT

Den pågældende læsekonsulent oplever, at en fælles kommunal handleplan for læsning sikrer, at indsatserne er koordinerede, og at alle skoler opkvalificeres inden for de samme strategiske spor. I dette tilfælde opleves testen som et aktivt redskab til både lokal skoleudvikling og overordnet styring.

Brugen af resultaterne forbliver lokal og opleves også mere uensartet i de kommuner, hvor læsekonsulenterne i mindre grad indgår i dialog med skolerne om testens resultater. Læsekonsulenterne beskriver i den forbindelse, at fokus på ordblindeområdet i forvaltningen er mere lejlighedsvis og ikke nødvendigvis forankret i faste strukturer. Der er som regel heller ikke en forventning om, at skolerne leverer information om testens resultater, da læsekonsulenterne oplever, at det ville drukne i andre politiske og pædagogiske dagsordener. Dog eksisterer der ofte andre initiativer, som fx kompetenceudviklingsprogrammer for indskolingslærere og tværgående samarbejder om begynderlæsning, men uden en eksplicit kobling til Risikotest for ordblindhed.

4.3.2 Sparring og opfølgning med skoleledelsen styrker systematik og progression i læseindsatsen

Samarbejdet mellem læsevejledere og skoleledere opleves som en vigtig forudsætning for, at testens resultater bliver brugt aktivt i skolens strategiske og pædagogiske arbejde – til gavn for både det enkelte barn og det samlede læringsmiljø.

Læsevejlederne oplever, at en opfølgning på testresultaterne sammen med ledelsen danner grundlag for tildelingen af ressourcer og prioriteringen af indsatser. De oplever, at skoleledelsen viser stor interesse for at anvende testdata til at følge progression – både hos den enkelte elev og på klassen. Læsevejlederne spiller her en aktiv rolle i at indkalde relevante aktører som børnehaveklasseledere, fagteam og pædagogiske ledere til dialog om, hvilke elever det giver mening at teste, og hvordan resultaterne skal omsættes til konkret pædagogisk praksis.

Skolelederne ser testen som en mulighed for at følge og understøtte progression og kvalitet i undervisningen på et mere oplyst grundlag. De fremhæver at faste, årlige skoleudviklingssamtaler, hvor data (herunder resultaterne fra Risikotest for ordblindhed) inddrages, bidrager til at skabe systematik i arbejdet med læseindsatser. Data spiller også en væsentlig rolle i overleveringen mellem afdelingsledere, hvilket sikrer kontinuitet og et fælles overblik over elevgruppernes udvikling.

4.3.3 Behov for nuanceret registrering af elevernes læsekompetencer

Den systematiske registrering af og opfølgning på testresultaterne fra Risikotest for ordblindhed styrker både samarbejdet med kolleger og det faglige fokus på afkodningsvanskeligheder hos eleverne. Det er en gennemgående oplevelse hos læsevejlederne. Registreringen af testresultaterne opleves nemlig som en vigtig forudsætning for at kunne dele relevant viden med kolleger og følge op på elevernes udvikling på en struktureret måde.

Læsevejlederne fortæller gennemgående, at de anvender STUK's regneark som et fælles udgangspunkt, men at de supplerer med egne noter, systemer eller andre platforme for at skabe et mere nuanceret billede af den enkelte elevs læsekompetencer. Det kan være digitale platforme som

meddelelsesbogen, Hjernens og Hjertet eller skemaer, de selv har videreudviklet og tilpasset den lokale praksis. Eksempelvis bruges en gul kategori til de elever, som ligger lige uden for risikogruppen.

En fremherskende fortælling er, at de kombinerer testresultaterne med egne observationer og noter, som rummer vigtige kontekstuelle informationer. Det kan være oplysninger om, hvorvidt eleven er tosproget, om der er iværksat udredning, eller om der er mistanke om andre typer af vanskeligheder. Der noteres eksempelvis detaljer som bogstavkendskab, bogstavforvekslinger, stavestrategier, hvilke lyde eleven mestrer, samt elevens færdigheder i at afkode ord af forskellig længde. En læsevejleder fortæller:

”Jeg plejer så også at have mine egne notater ved siden af til de her tests. Det kender I nok godt, at når man tester, så er der 100 andre ting, man opdager undervejs. Så det bliver også noteret, og det er jo også noget, jeg prøver at give videre, når vi har de her møder bagefter om eleverne. Hvad jeg observerer og særligt bemærker, ud over det, som testen ligesom giver.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne udtrykker et behov for registreringsværktøjer, der rummer mere end blot testresultaterne, og som kan favne kompleksiteten i børns læseudvikling. Denne viden bruges både i teamsamarbejdet og i kommunikationen med forældre for at målrette støtten bedst muligt. Dette oplever de, giver et mere nuanceret billede af elevens udfordringer.

4.4 Ændringer i praksis på baggrund af Risikotest for ordblindhed

Læsekonsulenter, skoleledere og læsevejledere oplever, at risikotesten har haft betydning for ændringer i praksis på læseområdet i indskolingen. Det er især den meget tidlige og systematiske indsats, som fremhæves. De oplever derudover, at risikotesten har skabt et større fokus på og en større anerkendelse af ordblindeområdet.

4.4.1 Tidlig læseindsats styrkes gennem øget systematik og fokus på ordblindhed

Udførelsen af Risikotest for ordblindhed har været med til at styrke den tidlige læseindsats på skolerne – både ved at tilføre systematik og ved at skærpe opmærksomheden på elever i risiko for ordblindhed. Det peger interviewene med både kommunale læsekonsulenter, skoleledere og læsevejledere på.

Skolernes læsevejledere fremhæver, at risikotesten har medvirket til at skabe en fælles og systematisk tilgang til den tidlige opsporing af læsevanskeligheder. Det opleves som en styrke i det pædagogiske arbejde. Testens nationale forankring understøtter et fælles sprog om læseudvikling og sikrer, at flere elever identificeres tidligt og tilbydes en målrettet indsats. En læsevejleder sætter ord på denne oplevelse:

”Jeg synes virkelig, at systematikken, og det fokus, der har været på ordblindhed i de sidste fem-syv år, har gjort, at vi også er blevet dygtigere til at opspore og finde ud af, hvad vi skal sætte ind med.

LÆSEVEJLEDER

Læsekonsulenterne tilslutter sig oplevelsen af, at risikotesten har tilført mere systematik i opsporingen af elever i risiko samt den tidlige læseindsats. Både læsekonsulenter og læsevejledere peger dog på, at den øgede systematik i praksis skyldes flere af de tests, der udføres, inklusive risikotesten. Kommunale læsekonsulenter anerkender altså testens værdi, men fremhæver samtidig, at elever i risiko for at udvikle ordblindhed også tidligere blev opdaget – dog er der nu mere tydelige data og et styrket grundlag for faglig refleksion. De oplever, at risikotesten har været med til at udvikle skolernes praksis fra at være udelukkende erfaringsbaseret til i højere grad at være præget af data. En læsekonsulent fortæller blandt andet om, hvordan det giver bedre mulighed for at kvalificere læseindsatserne:

”Altså, det er pakken. Førhen sejlede man lidt i sin egen sø ude på skolen. Det lyder ikke pænt, men sådan var det. Og der var en læsekonsulent dengang, som man så kunne kalde ud. Men hvem var det, der pegede på, at man havde brug for at få [læsekonsulenten] ud? Nu kommer vi og siger, I skal lige være obs her, I har en klasse her, hvor I skal være lidt bekymrede, eller et eller andet.

LÆSEKONSULENT

Skolelederne tilkendegiver ligeledes, at testen har bidraget til, at man nu igangsætter mere strukturerede læseindsatser allerede fra begyndelsen af 1. klasse. De ser testen som et redskab, der understøtter skolernes mulighed for at opdage afkodningsvanskeligheder tidligere, end den forudgående praksis tillod, og som dermed styrker arbejdet med at skabe progression i læseudviklingen allerede i indskoling.

På tværs af perspektiverne tegner der sig således et billede af, at risikotesten har medført en bevægelse mod en tidligere, mere systematisk og datadrevet indsats i læseundervisningen – med styrket fokus på at identificere og støtte elever i risiko for ordblindhed så tidligt som muligt.

5 Vurdering af testens grænseværdier

Dette kapitel omhandler læsevejlederes og ordblindelæreres vurdering af og erfaringer med grænseværdierne for Risikotest for ordblindhed. Kapitlets hovedpointer er:

1. Risikotesten identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder.
2. De forskellige trin på de tre testtidspunkter bidrager meningsfuldt til identificeringen af elever i risiko, men nogle trin tilpasses mere end andre.
3. Elever, der identificeres i risikogruppen, har ofte sammensatte udfordringer.
4. Risikotestens udvælgelseskriterier anvendes, men det er udbredt med lokale justeringer i praksis.

5.1 Testens evne til at identificere elever i risiko

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at der overordnet er en oplevelse af, at risikotesten identificerer elever, der er i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder. Der er dog også en oplevelse af, at testen identificerer elever, som har behov for støtte, men hvor risikoen for ordblindhed ikke er den primære årsag. Læsevejlederne vurderer, at grænseværdierne er anvendelige, men de mener ikke, de skal tolkes for bogstaveligt. En ud af tre læsevejledere eller ordblindelærere angiver nemlig, at de har haft behov for at justere udvælgelseskriterierne i testen. Samtidig peger de kvalitative interviews på, at skolerne løbende justerer praksis for testgennemførelse for at kunne identificere flere elever og få en mere præcis viden om deres læsefærdigheder.

5.1.1 Risikotest for ordblindhed identificerer de ”rigtige” elever.

Læsevejledere og ordblindelærere vurderer, at testen identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder. Det viser spørgeskemaundersøgelsen på tværs af alle tre testtidspunkter.

60 % af læsevejlederne og ordblindelærerne oplever, at testen på testtidspunkt 1 i høj grad (15 %) eller i nogen grad (45 %) identificerer elever, som er i risiko. Testtidspunkt 1 er samtidig det tidspunkt, hvor flest læsevejledere og ordblindelærere (18 %) oplever, at risikotesten i mindre grad identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder, jf. tabel 5.1.

Flest læsevejledere og ordblindelærere oplever, at testen på testtidspunkt 3 i høj grad identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder (33 %), mens en lille andel af læsevejlederne og ordblindelærerne (5 %) oplever, at testen på testtidspunkt 3 i mindre grad eller slet ikke identificerer elever i risiko.

Tabel 5.1
I hvilken grad oplever du, at risikotesten identificerer de elever, der er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Vi tester ikke på dette testtidspunkt	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Testtidspunkt 1 i slutningen af børnehaveklassen (eller begyndelsen af 1. klasse) (n = 205)	15	45	18	2	13	6	100
Testtidspunkt 2 i midten af 1. klasse (n = 205)	18	46	14*		15	7	100
Testtidspunkt 3 i slutningen af 1. klasse (n = 205)	33	38	5*		13	11	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.
Note: Tabellen viser kun besvarelser fra respondenter, der har angivet, at de er læsevejledere og/eller ordblindelærere. Af diskretionssyns henholdsvis "I mindre grad" og "Slet ikke" lagt sammen i celler markeret med *.

Læsevejlederne fortæller uddybende i interviewene, at forskellen på identifikationsevnen på de tre testpunkter kan hænge sammen med flere forhold. De påpeger, at det kan have betydning, at risikotesten anvender forskellige identificeringsmetoder på de forskellige testtidspunkter. Endvidere fremhæves det, at jo tidligere eleverne testes, jo større sandsynlighed er der for, at andre faktorer spiller ind på elevernes læsefærdigheder. Det kan eksempelvis være sammensatte vanskeligheder.

En væsentlig pointe her er samtidig, at Risikotest for ordblindhed har et forebyggende formål (jf. afsnit 2.2). Således er det målet med undervisningen at modarbejde, at elever med svage forudsætninger udvikler alvorlige afkodningsvanskeligheder. Der kan derfor være elever, som i testen vurderes til at være i risikogruppen, men som efter en fokuseret indsats får styrket deres afkodningsfærdigheder i en grad, som bringer dem ud af risikoen for at udvikle afkodningsvanskeligheder. Læsevejlederne giver ligeledes udtryk for en gennemgående tillid til, at risikotesten er et genombearbejdet og pålideligt redskab til at identificere elever i risiko, da den bygger på forskningsbaseret viden om området.

Risikotesten identificerer også elever med sammensatte vanskeligheder

Det er forventeligt, at der vil være en gruppe elever, som testes enten falsk positive eller falsk negative, fordi der er tale om en risikovurdering. En væsentlig andel af læsevejlederne oplever, at testen meget ofte eller ofte identificerer elever, hvis vanskeligheder skyldes andet end risiko for ordblindhed (18 %), eller elever, som har sammensatte vanskeligheder (27 %). 7 % af læsevejlederne oplever, at testen meget ofte eller ofte identificerer elever, som senere viser sig ikke at være i risiko. Godt hver ottende (13 %) oplever, at testen meget ofte eller ofte ikke identificerer elever, som senere viser sig i risiko for at udvikle ordblindhed, jf. tabel 5.2.

Tabel 5.2

Vi vil gerne vide, om du oplever, at risikotesten identificerer de elever, som du også vurderer er i risikogruppen. Nedenfor er oplistet en række udsagn, som du skal forholde dig til. Tænk på risikotesten helt generelt og ikke ift. et specifikt klassetrin. Hvor ofte oplever du generelt, at ...

	Meget ofte	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Testen identificerer elever, som er i risiko for at udvikle ordblindhed (n = 205)	26	43	20	6	4	100
Testen identificerer elever, som senere viser sig ikke at være i risiko for at udvikle ordblindhed (n = 205)		7*	51	30	11	100
Testen ikke identificerer elever, som senere viser sig at være i risiko for at udvikle ordblindhed (n = 205)	2	11	40	30	17	100
Testen identificerer elever, hvis afkodningsvanskeligheder skyldes andet end risiko for ordblindhed (n = 205)	3	15	50	17	15	100
Testen identificerer elever, som har sammensatte vanskeligheder (som også har andre vanskeligheder end ordblindhed) (n = 205)	4	23	46	11	16	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansk lærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de er læsevejledere og/eller ordblindelærere. Af diskretioneringshensyn er "Meget ofte" og "Ofte" lagt sammen i celler markeret med *.

Læsevejlederne udtrykker på tværs af de kvalitative interviews, at det er deres oplevelse, at de elever, som testes til at være i risikogruppen, er de elever, som fortsat vil have vanskeligheder med at lære at læse og skrive, og som ofte testes ordblinde senere i deres skoleforløb. De fortæller dog samstemmende, at nogle af disse elever vil have sammensatte vanskeligheder, hvor afkodningsvanskeligheder er en del af et mere komplekst udfordringsbillede. Det kan eksempelvis være elever, der har nedsat kognitiv funktion, opmærksomhedsudfordringer, lav forarbejdningshastighed eller er forsinket i deres udvikling. En læsevejleder beskriver sin opfattelse af, om risikotesten identificerer de rigtige elever, således:

”Den opfanger jo også elever, der har andre vanskeligheder end bare at være udfordret ift. bogstavlyde. Så det er ikke et helt rent billede, og det er det sjældent. Men der vil være elever, som den opfanger, og som vil døje med at lære at læse langt op i skolen.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne fremhæver, at det er vigtigt at have blik for, at elevernes testresultat muligvis har andre årsager end risiko for ordblindhed. Det gælder især ift. valget af den forebyggende indsats, som igangsættes for at støtte elevernes læseudvikling.

Læsevejlederne oplever, at grænseværdierne er anvendelige, men at der er behov for en ekstra ”gul” kategori.

Det er en gennemgående oplevelse hos læsevejlederne, at grænseværdierne er anvendelige, men at de ikke skal tages for bogstaveligt. Læsevejlederne beskriver nemlig, at der ofte er elever, som ikke testes i risikogruppen, men som kan have behov for støtte alligevel. Ifølge læsevejlederne har elever, som testes i risikotesten, som udgangspunkt alle afkodningsvanskeligheder.

Den kvalitative undersøgelse viser eksempler på en praksis, hvor læsevejlederne har udviklet deres eget system til registrering af elever. Det skyldes, ifølge læsevejlederne, at de oplever, at grænseværdierne i testen ikke altid får identificeret alle elever, der er i risiko for at udvikle afkodningsvanskeligheder. De nævner eksempelvis indførslen af en ”gul kategori”, som omfatter elever, som er tæt på at blive testet i risikogruppen (rød). Derved oplever de, at det er nemmere at forebygge udviklingen af afkodningsvanskeligheder. De udtrykker altså et behov for fokus på elever, som er lige på grænsen til at blive testet i risiko.

5.1.2 Der er behov for at justere testens udvælgelseskriterier

En tredjedel af læsevejlederne og ordblindelærerne (32 %) angiver, at de har haft behov for at justere testens udvælgelseskriterier for at kvalificere risikotestens identifikation af elever i risikogruppen. Det viser tabel 5.3.

Flest læsevejledere og ordblindelærere angiver, at de har haft behov for at justere testproceduren på testtidspunkt 1 (63 %). For både testtidspunkt 2 og testtidspunkt 3 gælder det, at omkring en tredjedel af læsevejlederne og ordblindelærerne har haft behov for at justere udvælgelseskriterierne, jf. tabel 5.4.

Tabel 5.3
Har I haft behov for at justere testens udvælgelseskriterier for at kvalificere risikotestens identifikation af elever i risikogruppen?

	Antal	Procent
Ja	65	32 %
Nej	140	68 %
Total	205	100 %

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.
Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de er læsevejledere og/eller ordblindelærere.

Tabel 5.4
Hvilke(n) af de tre testprocedurer har I haft behov for at justere?

	Ja	Nej	Vi tester ikke på dette test-tidspunkt	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent
Testprocedure i slutningen af børnehaveklassen (eller begyndelsen af 1. klasse) (n = 65)	63	20	17	100
Testprocedure i midten af 1. klasse (n = 65)	31	43	26	100
Testprocedure i slutningen af 1. klasse (n = 65)	29	40	31	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.
Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de har behov for at justere testens udvælgelseskriterier for at kvalificere risikotestens identifikation af elever i risikogruppen.

I spørgeskemaundersøgelsen og i de kvalitative interviews er læsevejledere og ordblindelærere blevet spurgt til, hvilke justeringer de anvender på de tre testtidspunkter. Der er primært to former for justeringer. Risikotesten tilpasses, så den identificerer flere elever, end den ville gøre, hvis den blev fulgt til punkt og prikke. Derudover justerer læsevejlederne testproceduren, så det er muligt at indhente mere viden om elevernes strategier for afkodning (fx deres lyderingsstrategier).

5.1.3 Særligt for grænseværdierne på testtidspunkt 1

På testtidspunkt 1 er det overvejende trin 1: højt-læsning af ordlister (46 %) og trin 2: bogstavbævnelse (47 %), som flest oplever kun i nogen grad er anvendelige til at identificere elever i risikogruppen. Det viser tabel 5.5. For trin 3: dynamisk afkodningstest angiver 18 %, at de ikke ved, om den identificerer elever i risikogruppen (tabel 5.5). I de kvalitative interviews så vi eksempler på læsevejledere, som ikke gennemfører trin 3 på testtidspunkt 1, hvis eleverne allerede er testet i risiko på enten trin 1 eller trin 2. Det kan muligvis være med til at forklare resultatet i spørgeskemaundersøgelsen.

Tabel 5.5

Du har angivet, at I anvender testtidspunkt 1 i slutningen af børnehaveklassen (eller i starten af 1. klasse), som består af tre trin: højtlesning af ordlister, bogstavbenævnelse og dynamisk afkodningstest. I hvilken grad oplever du, at de tre trin er anvendelige til at identificere elever i risikogruppen?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Højtlesning af ordlister (n = 164)	33	46	15	3	2	100
Bogstavbenævnelse (n = 164)	37	47	13*		2	100
Dynamisk afkodningstest (n = 164)	32	32	14	3	18	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at skolen anvender testtidspunkt 1 i slutningen af børnehaveklassen (eller i starten af 1. klasse). Af diskretioneringshensyn er "I mindre grad" og "Slet ikke" lagt sammen i celler markeret med *.

Justeringer ved testtidspunkt 1

Trin 1:

Læsevejledere og læsekonsulenter fortæller, at de øger antallet af ord, som eleven skal kunne læse korrekt, på trin 1. Det beskrives både i de åbne besvarelser i spørgeskemaet og i de kvalitative interviews. Det varierer fra skole til skole, hvor mange ord læsevejlederne lader eleven læse rigtigt, før de stopper med testen. På nogle skoler er det to ord, og på andre skoler er det seks ord, som eleven skal læse rigtigt, før de stopper testen.

En gennemgående begrundelse for denne praksis er blandt andet, at læsevejlederne oplever, at mange elever har nogle parate ordbilleder. De mener derfor ikke, at et enkelt rigtigt læst ord viser tydeligt nok, om eleven er i stand til at lave en bogstavsyntese. En læsevejleder sætter ord på netop dette:

”Jeg havde måske brug for lidt flere nemme ord for at se, om de kan lave en bogstavsyntese. Kan de sætte dem sammen? I hvert fald konsonant-vokal. Det kunne måske være godt at se, om de kan den del af gamet, inden de går videre.

LÆSEVEJLEDER

Der udtrykkes altså et ønske om, at eleven skal kunne læse flere nemme ord, for at se, om han eller hun kan lave en bogstav-lyd-syntese.

Trin 2:

I forlængelse af ovenstående fortæller læsevejlederne, at de ofte gennemfører trin 2, selvom eleven har læst et tilstrækkeligt antal korrekte ord i trin 1. Der er primært to begrundelser for denne praksis. Læsevejlederne mener, at der ligger mange informationer i elevens kendskab til bogstavnavne og bogstavlyde. Derudover mener de, at elevens læsning af bogstaverne kan være med til at styrke

elevens oplevelse af egne kompetencer og gøre testsituationen til en bedre oplevelse. En læsevejleder beskriver vigtigheden af den gode oplevelse i testsituationen således:

”De skal komme ned og føle, at det er en god oplevelse og også lidt en succes. Så selvom rækkefølgen er der, så har jeg ofte taget det med bogstaverne, selvom jeg ikke skulle [...]. Når de har siddet og kigget på det, de ikke kunne så godt, tænker jeg bare, at det tager motivationen fra hvem som helst. Så jeg sørger altid for at gøre noget med dem, hvor jeg kan sige, ej, det var du virkelig god til.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne fortæller i forlængelse heraf, at trin 2 er med til at give et godt billede af, hvilke bogstaver som ikke er lært, og hvor der kan igangsættes en målrettet indsats med det for øje.

Trin 3:

I de kvalitative interviews beskriver læsevejlederne, at trin 3 giver vigtig viden om elevens færdigheder i at lave en symbol-lyd-syntese. Det kan blandt andet være særligt givtigt ift. tosprogede elever, da trin 3 i testen er sproguafhængigt.

”Selvom du kan sige en hel masse bogstaver, så er det ikke sikkert, at du kan danne syntesen, eller at du overhovedet har fornemmelsen af, at de her to lyde, de kan blive til et ord. Og det er ligegyldigt, om det er rigtige lyde eller nonsens-lyde, ikke?

LÆSEVEJLEDER

Selvom spørgeskemaundersøgelsen viser, at trin 3 gennemføres af færrest, så indikerer de kvalitative interviews en oplevelse af, at det er meningsfuldt at gennemføre dette trin, fordi det fortæller noget vigtigt om elevens færdigheder i at lave en bogstav-lyd-syntese.

5.1.4 Særligt for grænseværdierne på testtidspunkt 2

Læsevejledere og ordblindelærere angiver, at trin 1 (højtlesning af ord og nye ord) er mere anvendeligt end trin 2 (bogstavbenævnelse). 49 % af dem, der anvender testtidspunkt 2, angiver, at trin 1 (højtlesning af ord og nye ord) i høj grad er anvendeligt til at identificere elever i risikogruppen, mens 37 % angiver, at trin 2 (bogstavbenævnelse) i høj grad er anvendeligt, jf. tabel 5.6. Dette resultat kan hænge sammen med, at testtidspunkt 2 som udgangspunkt gennemføres i midten af 1. klasse, hvor flere elever har fået styr på alfabetet og derfor også bogstavbenævnelse.

Tabel 5.6

Du har angivet, at I anvender testtidspunkt 2 i midten af 1. klasse, som består af to trin: højt-læsning af ord og nye ord samt bogstavbenævnelse. I hvilken grad oplever du, at de to trin er anvendelige til at identificere elever i risikogruppen?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Højt-læsning af ord og nye ord (n = 158)	49	39	11	0	-	100
Bogstavbenævnelse (n = 158)	37	45	18*		-	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de anvender testtidspunkt 2 i midten af 1. klasse. Af diskretioneringshensyn er "I mindre grad" og "Slet ikke" lagt sammen i celler markeret med *. Celler markeret med (-) er anonymiseret af diskretioneringshensyn.

Justeringer ved testtidspunkt 2

Ligesom ved testtidspunkt 1 beskriver flere læsevejledere, at de justerer antallet af ord, som eleven skal læse korrekt, før de stopper testen. Det fremgår af både interviewene og de åbne besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen. Dette gøres igen for at være helt sikker på, at eleven ikke er i risikogruppen, eller for at få mere viden om elevens læsefærdigheder til en kommende indsats for risikogruppen.

Et perspektiv blandt både læsevejledere og læsekonsulenter er, at de tester bogstavbenævnelse som supplement og/eller tilføjer flere lydrette ord på to bogstaver hos elever, der har få korrekt læste ord. En læsekonsulent beskriver i forlængelse heraf, at særligt non-ordene på testtidspunkt 2 giver mening for identifikation:

”Jeg synes, at når de begynder at kigge på ord og non-ord, så kan vi jo for alvor begynde at se, om der er noget, der minder om afkodningsvanskeligheder. Det her med, om de har nemmere ved non-ord eller nemmere ved kendte ord. For det er jo lige præcis det, vi tester dem for.

LÆSEKONSULENT

Der er altså to perspektiver: ét, der handler om at justere antallet af korrekt læste ord, og ét, der handler om, at særligt non-ordene giver indblik i elevens færdigheder i at lave bogstav-lyd-syntese.

5.1.5 Særligt for grænseværdierne på testtidspunkt 3

Testtidspunkt 3 vurderes af flest til i høj grad at identificere elever i risiko, jf. afsnit 5.1. Det ene parameter i testen opleves mere anvendeligt end det andet. 38 % af læsevejlederne og ordblindelærerne angiver, at ”Rigtigt læste ord pr. minut” i høj grad er anvendeligt til at identificere elever i risikogruppen, mens 51 % angiver det samme vedrørende ”Rigtigt læste nye ord pr. minut”. Det viser tabel 5.7.

Tabel 5.7

Du har angivet, at I anvender testtidspunkt 3 i slutningen af 1. klasse, som består af et trin, som afdækker to parametre for læsepræcision og læsehastighed. I hvilken grad oplever du, at de to parametre er anvendelige til at identificere elever i risikogruppen?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent	Procent
Rigtigt læste ord pr. minut (n = 156)	38	52	8*		2	100
Rigtigt læste nye ord pr. minut (n = 156)	51	39	7*		3	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har angivet, at de anvender testtidspunkt 3 i slutningen af 1. klasse. Af diskretioners hensyn er ”I mindre grad” og ”Slet ikke” lagt sammen i celler markeret med *.

Justeringer ved testtidspunkt 3

Testtidspunkt 3 anvendes af færrest skoler, og der er få beskrivelser af justeringer til dette testtidspunkt. Det er dog et dominerende perspektiv, at tidsregistreringen giver et vigtigt billede af elevernes forarbejdningshastighed og måde at gå til opgaven på.

Læsevejledere og læsekonsulenter oplever forskellige tilgange til testtidspunkt 3 blandt eleverne. Nogle skynder sig igennem testen og læser få ord korrekt. Andre giver sig god tid til at gå i gang med testen og er forsigtige med at læse ordene højt. Andre igen giver hurtigt op.

I interviewene giver læsevejlederne udtryk for, at der bør være en opmærksomhed på følgende: Hvis eleven er udfordret af en langsom forarbejdningshastighed, men umiddelbart er i stand til at lave bogstav-lyd-syntese og læse lydrette og ikke-lydrette ord, vil det betyde, at eleven testes i risiko, men at eleven snarere er udfordret af sin forarbejdningshastighed. Det er dog her vigtigt, at læsevejlederne er opmærksomme på, om langsom forarbejdningshastighed relaterer sig specifikt til fonologisk kodning, eller om eleven generelt arbejder med langsom forarbejdningshastighed.

5.2 Karakteristika hos elever, som ikke identificeres i risikogruppen

Af vejledningen til Risikotest for ordblindhed fremgår det, at risikotesten ikke bør stå alene. Der lægges også op til, at testproceduren indgår i en helhedsvurdering af eleven. Helhedsvurderingen kan indeholde oplysninger fra observationer i klassen samt informationer om psykiske eller fysiske funktionsnedsættelser hos eleven. Der kan desuden gennemføres supplerende afdækning af elevens færdigheder og forudsætninger for dermed at kunne tilrettelægge en hensigtsmæssig undervisningsindsats.

I de kvalitative interviews beskriver læsevejlederne tre typiske karakteristika hos de elever, som ikke identificeres i risikogruppen via risikotesten, men som senere udvikler alvorlige afkodningsvanskeligheder. Det er ofte:

- elever, som harparate ordbilleder
- elever, som kognitivt er rigtigt godt med og har en god sprogforståelse
- elever, der kommer fra hjem med god støtte.

Det er også en gennemgående fortælling, at de elever, som rent faktisk er ordblinde, men som ikke testes i risiko af forskellige grunde, enten vil blive opdaget i ordblindetesten eller senere i udskolingen.

5.2.1 Supplerende oplysninger indhentes til at nuancere billedet af elevens afkodningsvanskeligheder

Det er en generel praksis, at skolerne indhenter supplerende oplysninger om eleverne i forbindelse med udvælgelse af elever samt gennemførelse af risikotesten. Det viser spørgeskemaundersøgelsen. Læsevejlederne fortæller i interviewene, at denne praksis er med til at nuancere billedet af elevernes afkodningsvanskeligheder.

40 % af lærerne og læsevejlederne indhenter altid supplerende oplysninger om eleverne. 48 % angiver, at de indhenter supplerende oplysninger, når det vurderes, at der er behov. Kun 3 % af lærerne og læsevejlederne angiver, at de ikke indhenter supplerende oplysninger om eleverne, jf. tabel 5.8.

Tabel 5.8

Indhenter I supplerende oplysninger, der kan nuancere billedet af elevernes læse- og afkodningsfærdigheder, i forbindelse med udførelse af risikotesten?

	Antal	Procent
Ja, altid	169	40 %
Ja, når det vurderes, at der er behov	200	48 %
Nej	13	3 %
Ved ikke	38	9 %
Total	420	100 %

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Læsevejledere og læsekonsulenter begrundes denne praksis i de kvalitative interviews. De mener, at elevernes udfordringer skal vurderes ud fra flere forskellige kilder. Der skelnes derfor ikke skarpt imellem elever, der ligger lige under eller over grænseværdierne på de tre testtidspunkter, når læsevejlederne skal indhente supplerende oplysninger til vurderingen af eleverne.

Ordblindhed i den nære familie er et fokus, når elever udvælges og identificeres

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 89 % af lærerne eller læsevejlederne indhenter supplerende oplysninger om ordblindhed eller andre læsevanskeligheder hos elevens forældre. 79 % angiver, at de indhenter oplysninger om ordblindhed hos elevens søskende, jf. tabel 5.9.

Tabel 5.9
Hvilke typer af oplysninger indhenter I?

	Antal (n = 369)	Procent
Oplysninger om ordblindhed eller andre læsevanskeligheder hos elevens forældre	329	89 %
Oplysninger om ordblindhed eller andre læsevanskeligheder fra elevens søskende på skolen	290	79 %
Oplysninger fra de observationer, som den tidligere eller nuværende børnehaveklasseleder og/eller dansklærer har gjort sig i undervisningen	312	85 %
Oplysninger om psykiske eller fysiske funktionsnedsættelser hos barnet	149	40 %
Oplysninger fra vurderings- og evalueringsredskaber (sprogvurdering, Alineas Læseevaluering på begyndertrinnet, Hogrefes Skriftsproglig udvikling m.v.)	247	67 %
Andet, skriv hvad	15	4 %
Total	1.342	364 %

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret, at skolen indhenter supplerende oplysninger, der kan nuancere billedet af elevernes læse- og afkodningsfærdigheder, i forbindelse med udførelse af risikotesten.

Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice-spørgsmål, hvorfor procenterne summer op til mere end 100 %.

I de kvalitative interviews fortæller læsevejlederne, at ordblindhed i familien er en betydningsfuld faktor, når de skal udvælge til test. Det er dog også et fokus i forbindelse med indhentning af supplerende oplysninger om eleverne, efter risikotesten er gennemført. Læsevejledere og læsekonsulenter mener, at det er vigtig viden at få, når de skal beskrive og forstå elevernes mulige afkodningsvanskeligheder.

Observationer fra klasseundervisningen eller fra andre evalueringsredskaber er et brugbart redskab

Risikotesten konstaterer ikke ordblindhed, men den peger på en risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder. 85 % angiver, at billedet af elevernes læsefærdigheder suppleres med observationer i klassen. 67 % angiver, at de supplerer med andre vurderings- og evalueringsredskaber end risikotesten. 40 % markerer, at de supplerer med oplysninger om psykiske eller fysiske funktionsnedsættelser hos eleverne, jf. tabel 5.9. Det er altså vigtigt for lærere og læsevejledere at afsøge, hvad der ellers kan være af problemstillinger vedrørende eleverne, som kan have betydning for deres læsefærdigheder.

Dette billede underbygges i de kvalitative interviews. Det er et dominerende perspektiv blandt læsevejlederne, at risikotesten ikke kan stå alene, når de skal danne sig et billede af elevernes udfordringer. De fortæller, at risikotesten indgår som ét ud af flere forskellige redskaber og én ud af flere forskellige tests, der bruges til at tegne et samlet billede af eleverne og til at målrette undervisningsindsatser for eleverne.

”Der er jo ingen test, heller ikke den her test, der kan stå alene. Vi bruger den specifikt til en tilbagemelding ift. risiko [for ordblindhed]. Det kan godt være, at den kommer med i nogle betragtninger sammen med nogle andre tests og nogle dagligdagsbetragtninger, vi har fra nogle intensive kurser. Så den står ikke alene.

LÆSEVEJLEDER

Som læsevejlederen beskriver, kan risikotesten ikke stå alene, men den er også relevant, fordi resultaterne er meget specifikke ift. risiko for ordblindhed. Testen er altså med til at styrke den samlede beskrivelse og forståelse af den enkelte elevs afkodningsvanskeligheder, men den har også en funktion ift. den konkrete vurdering af elevens risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder.

Tosprogede elever identificeres

Læsevejlederne og læsekonsulenterne oplever, at tosprogede elever ofte identificeres via testen, uden at de nødvendigvis er i risiko for at udvikle alvorlige afkodningsvanskeligheder. Det handler ifølge læsevejlederne og læsekonsulenterne om elevernes sprogforståelse. Samtidig oplever de, at tosprogede elever kan være mindre trænede i bogstaver og lyde på dansk. De kan derfor komme senere i gang med læseudviklingen.

”Vi har i hvert fald i år fået to elever ind, hvor vi tænker: Skulle det faktisk have været en helt anden indsats, de skulle have haft? Fordi deres ordkendskab på dansk er for ringe til nærmest at deltage i det, vi har gang i.

LÆSEVEJLEDER

Læsevejlederne oplever altså, at tosprogede elever kan have et ringere ordkendskab i børnehaveklassen og 1. klasse. Her beskrives indsatser vedrørende elevernes sprogforståelse som centrale ift. at forebygge tosprogede elevers afkodningsvanskeligheder.

6 Vejledningens anvendelighed

I dette kapitel rettes opmærksomheden mod, hvordan lærere, læsevejledere og ordblindelærere vurderer anvendeligheden af vejledningen til Risikotest for ordblindhed. Kapitlets hovedpointer er:

- Det er hovedsageligt ordblindelærere og læsevejledere, som læser vejledningen og ser instruktionsvideoen.
- Halvdelen af læsevejlederne og ordblindelærerne mener, at vejledningen i høj grad er forståelig og anvendelig.
- Hver fjerde dansklærer og børnehaveklasseleder har samme oplevelse.
- 13 % af læsevejlederne og ordblindelærerne mener, at der er behov for at justere vejledningen.

6.1 Vejledningens forståelighed og anvendelighed

I det følgende går vi tættere på, hvorvidt vejledningsmaterialet bliver anvendt, og om læsevejledere, ordblindelærere samt lærere i indskolingen finder materialet forståeligt og anvendeligt. Kapitlet vil desuden belyse, hvorvidt der er ønske om at justere vejledningen.

6.1.1 De fleste ordblindelærere og læsevejledere har læst hele eller udvalgte dele af vejledningen

Det er hovedsageligt læsevejledere og ordblindelærere, som tilgår vejledningsmaterialet og har sat sig ind i testproceduren ved hjælp af dette. I spørgeskemaundersøgelsen angiver langt de fleste ordblindelærere og læsevejledere (96 %), at de har læst hele eller udvalgte dele af vejledningen til Risikotest for ordblindhed samt tilhørende bilag. En stor andel af ordblindelærerne og læsevejlederne (85 %) har også set instruktionsvideoen til Risikotest for ordblindhed.

Til sammenligning har kun 31 % af børnehaveklasselederne og dansklærerne i 1. klasse læst vejledningen, og endnu færre (20 %) har set instruktionsvideoen til Risikotest for ordblindhed. Det viser tabel 6.1 og tabel 6.2. Det understøttes af det billede, som blev tegnet i kapitel 3, som viser, at det hovedsageligt er læsevejledere og ordblindelærere, som gennemfører risikotesten. Man må derfor formode, at der ikke er behov for, at dansklærerne sætter sig ind i detaljerne vedrørende gennemførelse af testen.

Tabel 6.1
Har du læst hele eller udvalgte dele af *Vejledning til Risikotest for ordblindhed* og tilhørende bilag?

	Læsevejleder og ordblindelærer (n = 205)	Dansklærer i 1. klasse og børnehaveklasseleder (n = 215)	Total (N = 420)
	Procent	Procent	Procent
Ja	96	31	63
Nej	4	69	37
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.
Note: En chi-i-anden-test viser, at der er signifikant forskel på fordelingen i de to grupper (p-værdi = 0).

Tabel 6.2
Har du set instruktionsvideoen til Risikotest for ordblindhed?

	Læsevejleder og ordblindelærer (n = 205)	Dansklærer i 1. klasse og børnehaveklasseleder (n = 215)	Total (N = 420)
	Procent	Procent	Procent
Ja	85	20	52
Nej	15	80	48
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.
Note: En chi-i-anden-test viser, at der er signifikant forskel på fordelingen i de to grupper (p-værdi = 0).

6.1.2 Vejledningen til Risikotest for ordblindhed opleves generelt forståelig og brugervenlig

De fleste læsevejledere og ordblindelærere angiver, at de finder vejledningen forståelig og brugervenlig. Lidt over halvdelen af ordblindelærerne og læsevejlederne (56 %) angiver, at de i høj grad oplever, at vejledningen til risikotesten generelt er forståelig og brugervenlig. Adspurgte om, hvorvidt vejledningen er anvendelig i forbindelse med gennemførelse af selve risikotesten, oplever en lidt større andel af læsevejlederne og ordblindelærerne (63 %), at vejledningen i høj grad er anvendelig, jf. tabel 6.3.

Tabel 6.3
I hvilken grad oplever du, at vejledningen generelt er forståelig og brugervenlig? {Sæt en markering}

	Læsevejleder og ordblindelærer (n = 196)	Dansklærer i 1. klasse og børnehaveklasseleder (n = 67)	Total (n = 263)
	Procent	Procent	Procent
I høj grad	56	28	49
I nogen grad	41	72*	48
I mindre grad	3		3
Slet ikke	0	0	0
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de har læst vejledningen til Risikotest for ordblindhed og tilhørende bilag.

Note: En chi-i-anden-test viser, at der er signifikant forskel på fordelingen i de to grupper (p-værdi = 0). Da der er under fem forventede observationer i minimum 20 % af cellerne i tabellen, er chi-i-anden-testen behæftet med usikkerhed.

Note: I cellen markeret med * er ”I nogen grad” og ”I mindre grad” lagt sammen pga. diskretioneringshensyn.

De dansklærere og børnehaveklasseledere, som har angivet, at de har læst vejledningen, er også blevet spurgt til vejledningens forståelighed og anvendelighed. Her angiver 28 % af børnehaveklasselederne og dansklærerne i 1. klasse, at vejledningen til testen i høj grad er forståelig og brugervenlig. Samtidig svarer 33 %, at vejledningen i høj grad er anvendelig ift. gennemførelse af selve testen. Det viser tabel 6.4.

Tabel 6.4
I hvilken grad oplever du, at vejledningen er anvendelig ift. gennemførelse af selve risikotesten? {Sæt en markering}

	Læsevejleder og ordblindelærer (n = 196)	Dansklærer i 1. klasse og børnehaveklasseleder (n = 67)	Total (n = 263)
	Procent	Procent	Procent
I høj grad	63	33	56
I nogen grad	35	57	40
I mindre grad	2	10*	4
Slet ikke	0	-	-
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: Spørgsmålet er kun stillet til respondenter, der har svaret ja til, at de har læst vejledningen til Risikotest for ordblindhed og tilhørende bilag.

Note: En chi-i-anden-test viser, at der er signifikant forskel på fordelingen i de to grupper (p-værdi = 0). Da der er under fem forventede observationer i minimum 20 % af cellerne i tabellen, er chi-i-anden-testen behæftet med usikkerhed.

Note: I cellen markeret med * er ”I mindre grad” og ”Slet ikke” lagt sammen pga. diskretioneringshensyn.

Det tyder samlet set på, at vejledningen både er nemmere at forstå og også opleves mere anvendelig af læsevejlederne og ordblindelærerne. Dette kan skyldes, at vejledningen er skrevet til fagpersoner med særlig viden om afkodningsvanskeligheder. Læsevejledere og ordblindelærere er derfor den primære målgruppe for vejledningen.

6.2 Behov for justeringer i vejledningen

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt til, om der er behov for at justere vejledningen. Som ovenfor beskrevet viser undersøgelsen overordnet, at der er tilfredshed med vejledningen, og spørgeskemaundersøgelsen identificerer heller ikke et større behov for justeringer.

6.2.1 Få oplever behov for at justere vejledningen til Risikotest for ordblindhed

De fleste læsevejledere og ordblindelærere (87 %) mener ikke, at der er behov for at justere vejledningen til risikotesten. Det viser spørgeskemaundersøgelsen. Der er dog 13 % af læsevejlederne og ordblindelærerne, der mener, at der er behov for at justere vejledningen til risikotesten.

Tabel 6.5

Mener du, at der er behov for at justere vejledningen til testen?

	Læsevejleder og ordblindelærer (n = 196)	Dansklærer i 1. klasse og børnehaveklasseleder (n = 67)	Total (n = 263)
	Procent	Procent	Procent
Nej	87	93	88
Ja	13	7	12
Total	100	100	100

Kilde: Undersøgelse om anvendelse af Risikotest for ordblindhed gennemført blandt børnehaveklasseledere, dansklærere i 1. klasse samt læsevejledere og ordblindelærere i indskolingen fra 8. oktober til 15. november 2024.

Note: En chi-i-anden-test viser, at der ikke er signifikant forskel på fordelingen i de fire grupper (p-værdi = 0,127).

Paradoksalt nok angiver langt de fleste dansklærere og børnehaveklasseledere, at de ikke mener, der er justeringsbehov (93 %). Dette er til trods for, at denne gruppe ikke i lige så høj grad oplever, at vejledningen er forståelig og anvendelig, og kan skyldes, at dansklærere generelt ikke har ansvar for gennemførelse af testen og derfor heller ikke forholder sig kritisk til vejledningens indhold.

Anvendelse af Risikotest for ordblindhed

© 2025 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: iStock

ISBN (www) 978-87-7182-811-5

EVA – analyser, redskaber og udvikling, der styrker uddannelser og dagtilbud.

EVA

+45 35 55 01 01
eva@eva.dk
www.eva.dk